

De proverbiorum apud tragicos Graecos usu.

Scriptisit C. Linde.

Wissenschaftliche Beilage

zu dem Programm des Herzoglichen Gymnasiums zu Helmstedt

Ostern 1896.

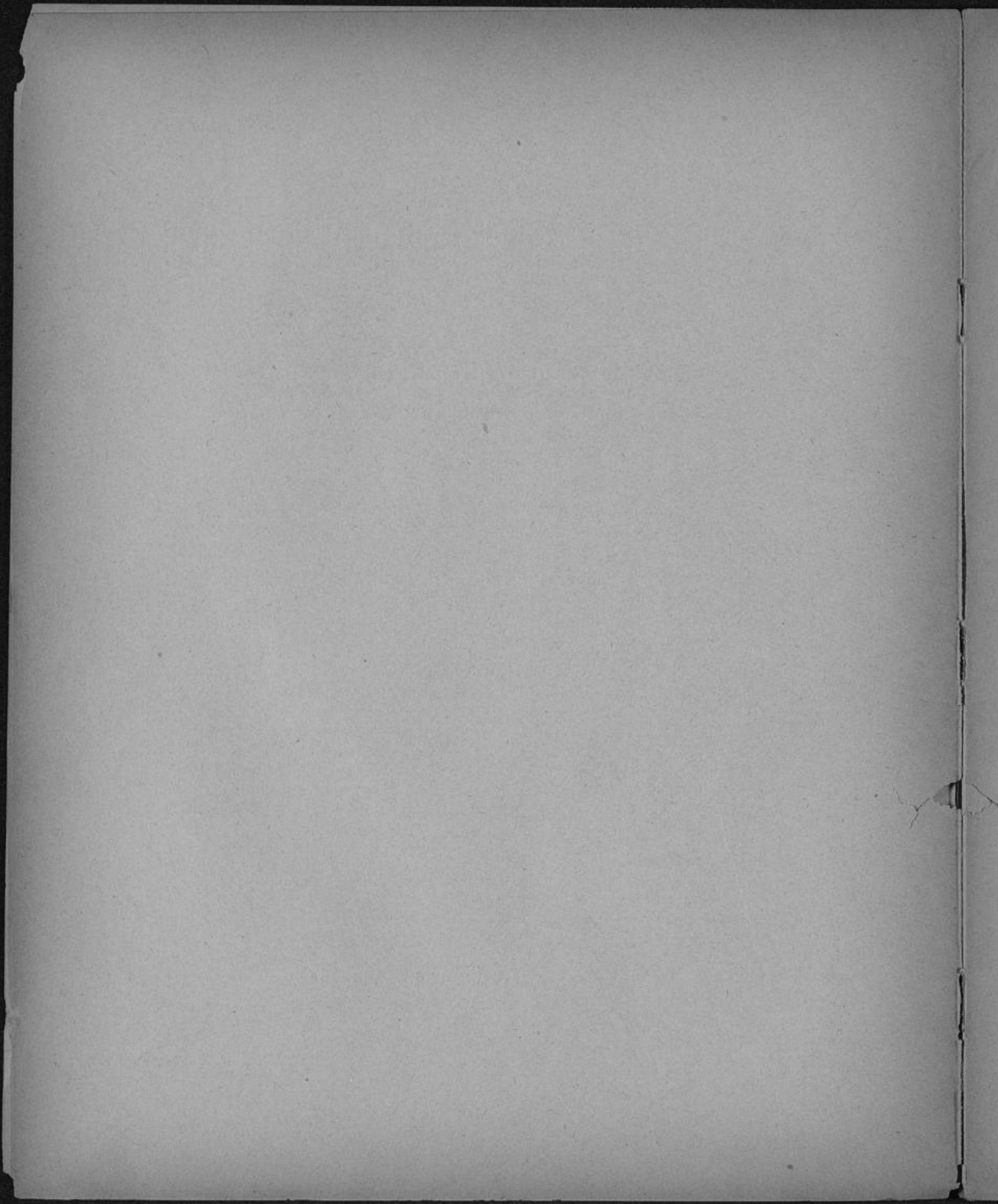
Gotha.

Druck von Friedrich Andreas Perthes.

1896.

1896. Nr. 711.

Poetae tragici Graeci, cum ceteri tum Euripides, quantopere proverbii uti consueverint, cum satis cognitum sit¹, his paginis, quae proverbialia apud poetas tragicos Graecos inveniuntur, in iudicium vocare mihi propositum est; atque cum duo sint proverbiorum Graecorum genera², aut eorum, quae a quibusdam auctoribus profecta erant et a grammaticis criticisque antiquis in hos auctores referebantur — quod genus proverbiorum si quis morem nostratum secutus „geflügelte Worte“ appellare mavult, equidem non obloquor — aut eorum, de quibus unde essent orta nihil constabat, quamquam etiam eorum origo plus uno loco a grammaticis est requisita, ita quaestionem meam institui, ut priore loco demonstrarem, qui versus ex poetis tragicis in penum proverbiorum transiissent, et posteriore proverbialia ab ipsis poetis usurpata componerem. Qua in quaestione id studui, ut quantum fieri posset, antiquorum grammaticorum, qui studiis paroemiographicis operam navavissent, vestigia premerem³.

I.

Exstat cuiusdam grammatici Graeci antiquorum temporum fragmentum a Zenobio paroemiographo nobis servatum, quod, postquam diu in farragine Zenobiana, qualem nobis codices vulgati Zenobii praebent, quasi corpus in membra disiectum latuit, ante hos tredecim annos auxilio codicis Athoi a Millero a. 1868 editi (*Mélanges de littér. Grecque*, p. 341—384) repertum detectumque atque non sine magna specie veritatis Aristophani Byzantio tributum est⁴. Cuius fragmenti auctor eum laborem sibi sumpsit, quem inter nostrates Büchmannus subiit, ut eos poetarum versus, qui

1 Bernhardt, *hist. litter. graec.* I, p. 32.

2 Bernhardt l. c. — O. Crusius, *Wochenschr. f. kl. Phil.* 1890, p. 923.

3 De eadem re scripsit Joh. Koch, Regimonti 1887; at cum eius dissertatio viris doctis non placuerit (Crusius l. c., p. 317 sqq.) atque mea studia toto genere ab illis distent, haec publici iuris facere neque supervacaneum neque inutile duxi.

4) O. Crusius, *annal. critic. ad paroemiogr. Graec.*, Lips. 1883. p. 150sqq.

in ore omnium versabantur atque proverbiorum vim obtinuerant, colligeret et componeret. Cf. Zenob. recens Athoae (M) II, 45 (= P. i. e. recens. Paris. v. 72 edit. Gotting. I, p. 149): „πενία δὲ σοφίαν ἔλαχε· κομματικῶς τοῦτο ἐκ τῶν Εὐριπίδου εἴλκνεται (fr. 641 N², Lips. 1889), παρόσον οἱ πένητες πολλὰς τέχνας ἐπιτηδεύουσιν“ et II 46 (= B 585 i. e. cod. Bodlej. edit. Gaisf. Oxon. 1836, p. 69, cf. append. proverb. edit. Gotting. III, 35): „καὶ γὰρ Ἀργείους ὄρω· καὶ αὕτη Σοφοκλείου ἐστὶν ἱαμβεῖον μέρος κτλ.“ (fr. 199, N²).

Si per brevitatem huius fragmenti coniecturae locus datus est, auctorem eius tragicorum potissimum poetarum versus proverbiales enumerare voluisse puto, ut alio loco Zenobiani operis versus proverbiales e comicis poetis deprompti congesti sunt (Crus. l. l., p. 86 sqq.); nam in quatuordecim lemmatum serie, quam fragmentum praebet, septem vel octo sunt loci ex aliqua tragoedia sumpti (praeter M II 45 et 46 etiam 48 [cf. Crus. l. l., p. 151], 49, 51, 52, 54, 55).

Valde dolendum est, quod fragmentum benignum magis quam longum est; quare percommode accidisse puto, quod damnum quodammodo resarcitur nonnullis scholiis in Sophoclem et Euripidem, in quibus idem studium recognoscitur. Cf. schol. Soph. Ajac. 746 (εἴπερ τι Κάλχας εὐφρονῶν μαντεύεται)· εἰς παροιμίαν ὁ στίχος παρῆται, ἦν καὶ Ἀριστοφάνης ἀναγράφει (v. Arist. Byz. fr., p. 236 N) et ib. 1039 (κεῖνός τ' ἐκεῖνα στεργέτω γὰρ τὰδε)· γέγονε δὲ τοῦτο καὶ παροιμιᾶκόν, schol. Eur. Hipp. 345 (πῶς ἂν σὺ μοι λέξεις ἀμὲρ χρεῖς λέγειν;) κειωμώδηται ὁ στίχος ὑπὸ Ἀριστοφάνους (equit. 16) καὶ εἰς παροιμίαν μετήχεται, schol. Orest. 486 εἰς παροιμίαν ὁ στίχος ὄντος ἐχώρησεν, 1610 παροιμιῶδες τὸ ἡμιστίχιον, schol. Troad. 1051 (οὐκ ἔστ' ἔραστὴς ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ· ὁ στίχος ὄντος ἐν παροιμίαις φέρεται, schol. Phoen. 438 (πάσαι μὲν οὖν ἐμνηθῆν, ἀλλ' ὅμως ἐρῶ)· παροιμιώδης δὲ ὁ στίχος, schol. Androm. 930 (κακῶν γυναικῶν εἰσοδοὶ μ' ἀπώλεσαν)· τὸ χ' ὅτι εἰς παροιμίαν μετήχθη ὁ στίχος, schol. Med. 86 (ὡς πᾶς τις αὐτὸν τοῦ πέλας μᾶλλον φιλεῖ)· σεσημείωται, ὅτι παροιμιώδης¹.

Omnibus his locis fere idem labor observatur: ii poetarum versus, qui vulgo triti fuerunt, imprimis ii, qui a comicis in ludibrium detorti sunt (vgl. schol. Eur. Hip. 345, Andr. 930 v. Meyer, Die urbinatische Sammlung von Spruchversen des Menander u. s. w., p. 15) — quam in rem etiam fragmenti, quod supra commemoravi, auctor praecipue operam impendit (Crus. l. l., p. 78). — a scholiasta notati sunt, id quod magno nobis usui est, cum quantopere grammatici antiqui in adnotandis eius generis versibus sibi placuerint, vel inde appareat atque id genus

¹ Similia legimus in scholiis in Aristophanem: Plut. 1127 „ἐλήφθη οὖν τοῦτο εἰς παροιμίαν“ resp. 1431 „καὶ ταῦτα δὲ ἐν ταῖς παροιμίαις φέρεται, παρ. 1316 ὅτι παροιμία ἐστίν (sc. σεσημείωται vel τὸ χ' ὅτι κτλ.).

proverbiorum frequens et usitatum fuisse cognoscatur. Aristophani autem Byzantio omnia haec scholia tribuenda esse, quae sententia est Bartholdi (de scholior. in Eur. font., p. 9), non est cur negemus¹.

Quibus praemonitis iam eos tragicorum poetarum, Sophoclis imprimis et Euripidis, versus, quos in proverbium abisse certa quadam ratione affirmare possumus, enumerare libet:

Pauca quaedam Aeschylō debentur:

Fr. inc. sed. 305 (edit. Nauck.²) „τὸ συγγενὲς γὰρ καὶ φθονεῖν ἐπίσταται“, quae verba loco proverbii afferuntur Aristot. rhet. 2, 10, p. 1388 a 7.

Fr. 134 „ἐπ' αἰετὸς δὲ ξουθὸς ἱππαλεκτρῶν κτλ.“ Cf. Arist. pac. 1177 κᾶτα φεύγει πρώτος ὡσπερ ξουθὸς ἱππαλεκτρῶν, ubi schol.: τοῦ παρ' Αἰσχίλῳ ἐν Μυρμιδόσι κληθέντος ἱππαλεκτρῶνος, ὃν ἀεὶ κωμφοδοῦσι λεχθέντα πολλάκις, μέμνηται, cf. Arist. av. 800 „κάστι νυνὶ ξ. ἱππ.“ et ran. 932 (Ribbeck Acharn. p. 270).

Maior est copia versuum proverbialium ex Sophoclis fabulis derivatorum:

Αἴας. 746 „εἴπερ τι Κάλχας εὖ φρονῶν μαντεύεται“, ubi schol. εἰς παροιμίαν ὁ στίχος παρῆται κτλ.

— 1039 „κεῖνός τ' ἐκέῖνα στεργέτω καὶ γὰρ τάδε“ (schol.: γέγονε δὲ τοῦτο καὶ παροιμιακόν).

Antig. 757 „εἰ μὴ πατήρ ἦσθα“. Cf. Zenob. M III, 42 (B 443, Ps. Diogen. IV, 75): αὐτὴ (sc. ἡ παροιμία) κατ' ἀποκοπήν· κεῖται δὲ παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν Ἀντιγ. (757) „εἰ μὴ π. ἦσθ“, εἶπον ἂν σ' οὐκ εὖ φρονεῖν“.

Fr. 13 „σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν ξινουσία“. Cf. Zenob. M II, 52 P 5 98: τοῦτο Σοφοκλέους ἐστὶν ἐξ Αἴαντος τοῦ Λοκροῦ κτλ. (v. Crus. l. l., p. 153).

Fr. 199 „καὶ γὰρ Ἀργεῖους ὄρω“. Cf. Zenob. M II, 46 (B 585): καὶ αὐτὴ Σοφοκλείου ἐστὶν ἱαμβεῖον μέρος κτλ., ubi notatione dignum mihi videtur, quod Alexis poeta comicus proverbium receperat (μέμνηται ταύτης Ἀλεξίς ἐν Μυλωθροῦ).

Fr. 667 „φιλοῦ κακῶς πράσσοντος ἐμποδῶν φίλοι“. Cf. Aristid. I, p. 436 τὸ παλαιὸν ὄρημα ἐξηλέγχθη ψευδῶς ἔχον, τὸ κακῶς πράξαντων λήθην εἶναι παρὰ τοῖς φίλοις, ubi schol., p. 85: Σοφοκλέους ὃν ἐν Οἰδίποδι (?) τοῦτο εἰς παροιμίαν ἐπεκράτησε κτλ. (ibid. p. 681).

Fr. 708 „Ἄθως σιάζει νῶτα Ἀημνίας βοός“. Cf. Plut. de facie in orbe lunae, p. 935F: ἐν Ἀήμνῳ . . . τὸ θρυλλοῦμενον ἱαμβεῖον ἀμφοτέροι πολλάκις ἀκηκόαμεν“

¹ Aristophani debetur etiam locus Eustathii (Jl. p. 566, 14 παρὰ γὰρ δὲ αὐτὸς [Aristophanes Byz. v. fr. inc. sed. XL, p. 195 N] καὶ παροιμίαν ἐξ Εὐριπίδου λέγουσαν (Eurip. fragm. 927 N²). Grammaticum Alexandrinum praevisse videtur Chamaeleon Heracleotes (cf. Suid. s. ἀπόλεσας τὸν οἶνον ἐπιχέας ἕδωρ (= Zenob. M III, 43 P II, 16) αὐτὴ ἡ παροιμία γέγονεν ἐκ τοῦ Ἀριστίου Κύκλωπος, ὡς φησι Χαμαιλέων κτλ.

"*Αθως κτλ.* Eustath. JI., p. 980, 44: *τριακοσίους σταδίους Αήμονα απέχων δ' Αθως σιμάζει αὐτήν· ὄθεν καὶ παροιμία· "Αθως κτλ.*

Fr. 742 „*ὄρκους ἐγὼ γυναικὸς εἰς ὕδωρ γράφω*“. Cf. *Helladium* (= *Didymum* v. Crus. I. I., p. 78²) apud Phot. bibl., p. 530a 15: *ὁ στίχος δὲ καὶ παροιμιάζομενος „ὄρκους — γράφω“ ἐστὶ μὲν Σοφοκλέους, τοῦτον δὲ παραφθίσας ὁ Φιλωνίδης* (Com. 2, p. 423) *ἔφη· ὄρκους δὲ μοιχῶν εἰς τέφραν ἐγὼ γράφω κτλ.*

Fr. 809 „*αἰὲ γὰρ εὖ πίπτουσιν οἱ Διὸς κίβοι*“ (Suetonius *περὶ παιδιῶν* apud Eustath., p. 1397, 18 (quem locum redire in *Didymum* verisimile est. Cf. Crus. I. I., p. 48): *κίβον γὰρ . . . . διχῶς ἔλεγον, αὐτὸ τε τὸ ἀναρριπτούμενον, ὄθεν παροιμία τραγικὴ τὸ· αἰὲ γὰρ εὖ π. οἱ Δ. κ., καὶ τὴν ἐν αὐτῷ μονάδα κτλ.* Etiam hunc versum spectavisse videtur Alexis Com. 3, p. 399 (v. Nauckium in adn. *Fragm.* 809).

Fr. 800 „*σαίνεις δάκνονσα καὶ κίων λαίθαργος εἶ*“. Cf. Arist. *equit.* 1068, ubi schol. *παρὰ τὴν παροιμίαν ἔπαιξε „σαίνεις — εἶ“* (v. schol. Arist. *equit.* 1031)¹.

Venio ad Euripidem, cuius versus, qui in proverbium abierunt, permulti exstant:

Androm. 930 (N) „*κακῶν γυναικῶν εἴσοδοί μ' ἀπώλεσαν*“ (schol. *τὸ χ ὅτι εἰς παροιμίαν μετήχθη ὁ στίχος*).

Hipp. 345 „*πῶς ἂν σὺ μοι λέξεις ἀμὲ χρῆς λέγειν;*“ (schol. *κενωμύθηται ὁ στίχος ἐπὶ Ἀριστοφάνους καὶ εἰς παροιμίαν μετῆχται.* Cf. Aristoph. *equit.* 16, atque etiam Menandrum hunc versum cognovisse putat Wecklein (*Eurip.* *Hipp.*, p. 47 adn.).

— 352 „*σοῦ τάδ', οὐκ ἐμοῦ κλύεις*“. Cf. Plat. *Alcib.* I, 113c (Grünwald, „*Sprichwörter u. s. w. bei Plato*“, p. 9).

— 612 „*ἢ γλώσσ' ὁμόμοχ', ἢ δὲ φρήν ἀνόμοτος*“. Cf. Plat. *symp.*, p. 199A, *Theaet.* p. 154^D (Grünwald I. I., p. 9), Aristoph. *thesm.* 275, *ran.* 101, 1471, *fr. anon.* 528 (V, p. 366) v. W. Ribbeck I. I., p. 303. Valcken. *Eur. Hipp.* ad h. v.².

Med. 87 „*ὡς πᾶς τις αὐτὸν τοῦ πέλας μᾶλλον φιλεῖ*“ (schol. *σεσημειώται [sc. ὁ στίχος], ὅτι παροιμιώδης*).

— 231 „*γυναικὲς ἐσμεν ἀθλιώτατον φυτόν*“. Cf. Theodect. *frag.* I (Fr. *trag. min.*, p. 801N²) „*σαφής μὲν ἐν βροτοῖσιν ὑμνεῖται λόγος | ὡς οὐδὲν ἔστιν ἀθλιώτερον φυτόν | γυναικός*.

Orest. 234 „*μεταβολὴ πάντων γλυκὴ*“. Cf. Fr. *anon. comic.* 327 „*ὁ πρῶτος*

¹ Non proverbium fuit, quod affert scholiasta in *Soph. Trach.* 13 „*ἐκ δὲ δασκίου γενειάδος*“, qua imagine iam usus est Aeschylus (*Pers.* 317).

² Bene quadrat in naturam versuum proverbialium formam genuinam mutatam esse (Plat. *symp.* I. I. *ἢ γλώττια ὑπέσχετο, ἢ δὲ φρήν οὐ*).

εἰπὼν μεταβολὴ πάντων γλυκύ, | οὐχ ἕγίαινε κτλ. Comicis poetis hunc versum placuisse docet schol. ad h. l. *κεχωμύθηται δὲ ὁ στίχος*, vulgatum eum fuisse Arist. eth. Nicom. 7, 15 μετ. π. *γλυκύτερον κατὰ τὸν ποιητὴν* (cf. Rhet. I, 11).

— 279 „ἐκ κυμάτων γὰρ αὐθις αὐτὸ γαλήν' ὄρω“, ubi scholiasta naec notavit: *κεχωμύθηται ὁ στίχος διὰ κτλ. . . . πολλοὶ μὲν οὖν αὐτὸ διέπαιξαν τῶν κωμικῶν, Ἀριστοφάνης . . . καὶ Στράτις . . . καὶ Σαννυρίων*. Proverbii autem vim verba Euripidea obtinuisse testatur scholiasta in Aristoph. ran. 303: *ἔστι δὲ παροιμία ἐπὶ τῶν διαφρηγόντων τὰ λυπηρά*.

— 486 „Ἑλληνικόν τοι τὸν δμῶθεν τιμᾶν αἰεὶ“ (schol. εἰς παροιμίαν οὗτος ὁ στίχος ἐχώρησεν).

— 1610 „πεῖθ' ἐς Ἀργείους μολὼν“ (schol. παροιμιῶδες τὸ ἡμιστίχιον).

Troad. 1051 „οὐκ ἔστ' ἐραστής ὅστις οὐκ αἰεὶ φιλεῖ“ (schol. ὁ στίχος οὗτος ἐν παροιμίαις φέρεται).

Phoen. 438 „πάλαι μὲν οὖν ἠμνηθέν, ἀλλ' ὅμως ἐρῶ“ (schol. παροιμιώδης ὁ στίχος).

Fragm. 397 „θεῶν θέλλοντος κἄν ἐπὶ ἑπιπὸς πλέοις“. Tragici poetae verba a comico in argumentum ridiculum detorta sunt Aristoph. p. 699sq. (cf. Nauck ad h. fr., Leutsch ad Macar. IV, 69, schol. cod. Guelferb. Eur. Phoen. 395 [ed. Dindorf IV, p. 251]), quare proverbialem eum versum fuisse non veri dissimile est¹.

— 432 v. 1 „αὐτός τι νῦν δρῶν εἶτα δαίμονας κάλει“ v. Suidam (= Zenobium cf. Crus. l. l. p. 58) s. *αὐτός τι νῦν κτλ. . . . ὁμοία τῇ „σὺν Ἀθηνῇ καὶ χεῖρας κίνει“ ἐπὶ τοῦ μὴ χρῆναι ἐπὶ ταῖς τῶν θεῶν ἐλπίσι καθημένους ἀργεῖν κτλ.*

— 484 init. *οὐκ ἐμὸς ὁ μῦθος*, quod proverbiale factum esse ex Plat. symp. p. 177A coniecit Grünwald l. l. p. 9.

— 641 v. 3 *πενία δὲ σοφίαν ἔλαχεν* (Zenob. M II, 45, P. V, 72: *κομματικῶς τοῦτο ἐκ τῶν Εὐριπίδων εἰκνύσται, παρόσον οἱ πένητες πολλὰς τέχνας ἐπιτηδεύουσιν*), qui locus quantopere usu tritus fuerit, apparet ex Theocrit. XXI, 1 (Tribukait, De proverb. apud bucolic. Graec. obv., p. 5) „*ἀπενία Διόφαντε μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει*“.

— 663 „κἄν ἄμουσος ἢ τὸ πρὶν“ (v. Plat. symp. p. 196E: *πᾶς γοῦν ποιητὴς γίγνεται, κἄν ἄμουσος ἢ τὸ πρὶν, οἷ ἂν Ἔρωσ ἀψηγται*, cf. Grünwald l. l. p. 9, Aristid. I, 51. *Διόνυσος . . . ποιεῖ χορευτὴν, κἄν ἄμουσος ἢ τὸ πρὶν*, ibid. p. 322: „*κἄν ἄμουσος ἢ τὸ πρὶν κατ' Εὐριπίδην*“, Aristoph. vesp. 1074: *ῥαδίως ἐγὼ διδάξω*,

¹ Aperte conveniret cum proverbii natura auctorem versus non satis constare, de qua re v. Nauck, ad. h. l. Equidem sto cum iis, qui Sophoclis esse versum putant, quem ad sententiam Aristophanis parodiae. 699 moveor.

καὶ ἄμουςος ἢ τὸ πρῖν (ubi schol. ὁ στίχος Εὐριπίδου κτλ.), Menandr., Com. 4, p. 146.

— 664 v. 2 verba „Κορίνθιος ξένος“ proverbialia fuisse conicere possumus cum ex comicorum derisione (Aristoph. thesm, 403 sq. [W. Ribbeck I. I. p. 311] et Cratin., Com. 2, p. 179) tum ex loco Attali paroemiographi (Schneidew. ed. Gotting. I, p. XI) apud Hesychium servato (II, p. 517): Κορίνθιος ξένος . . . . . ὡς δὲ Ἄτταλος ἐν τῷ περὶ παροιμιῶν, ἐπὶ τῶν <Θαναμάζομένων> (cf. Fritsch. Aristoph. I. I. p. 148) διὰ κάλλος ὡς ὁ Βελλεροφόντης.

— 888 „βέβληκ' Ἀχιλλεὺς δύο κύβω καὶ τέτταρα“ (Zenob. M. II, 51, B. 260: τοῦτ' Εὐριπίδου ἐστὶν κτλ. . . . λέγεται δὲ ἐπὶ τῶν ἀδιανοήτων. Cf. Crusii disputationem h. l. p. 152 sq.).

— 895 „ἐν πλησμονῇ τοι Κέπρις, ἐν πεινῶντι δ' οὐ“ (cf. schol. Soph. Antig. 781 et Achaei tragici fr. 6 (p. 748 N^o) „πεινώσιν γὰρ ἢ Κέπρις πικρά“).

— 905 „μισῶ σοφιστὴν ὅστις οὐχ αὐτῷ σοφός“ (Plat., Hipp. mai., p. 283 B πολλοῖς συνδοκεῖ ὅτι τὸν σοφὸν αὐτὸν αὐτῷ δεῖ σοφὸν εἶναι).

— 927 „ἔνδον γυναικῶν καὶ παρ' οἰκέταις λόγος“ (Eust., II, p. 566, 14: παράγει δὲ αὐτὸς [sc. Aristophanes Byz.] καὶ παροιμίαν ἐξ Εὐριπίδου λέγουσαν „ἔνδον . . . . λόγος“).

— 973 „μάντις δ' ἄριστος ὅστις εἰκάξει καλῶς“ (Cic., De div. 2, 5, 12: est quidam Graecus vulgaris in hanc sententiam versus „bene qui coniciet, vatem hunc perhibeto optimum“. Fortasse etiam hic versus proverbialis Theocrito notus fuit (vgl. Baar, Sprichwörter u. s. w. aus den Idyllendichtern [1887], S. 35, Theocr. XXI, 32 sq.).

— 1086 „ἄλλον ἰατρὸς αὐτὸς ἔλκεσιν βρῶν“, cf. Suid. s. v. Εὐριπίδειον ἔπος.

Restat fr. 704, ubi vera Euripidis verba nondum restituta sunt; quae proverbii instar in ore hominum versata fuisse videmus apud Platonem Gorg. p. 521 B, ubi Olympiodorus adnotavit: ἡ παροιμία αὕτη ἐκ τοῦ Τηλέφου ἐστὶν Εὐριπίδου κτλ.

Hi sunt versus proverbiales ex Aeschilo Sophocle Euripide deprompti; nec vero desunt loci tragicorum minorum (Nauck², p. 717): Aristiae fr. 4 „ἀπώλεσας τὸν οἶνον ἐπιχέας ἔδωρ“ (Zenobius M. III, 43, P. II, 16: ἐν Κύνλωπι δράματι . . . . ὄθεν εἰς παροιμίαν περιέστη, cf. Suid. s. ἀπώλ.: ἡ παροιμία γέγονεν ἐκ τοῦ Ἀριστίου Κύνλωπος, ὡς φησὶ Χαμαιλέων ἐν τῷ περὶ σατύρων).

Ionis, Fr. 63 v. 3 „βουλὴ μὲν ἄρχει, χεῖρ δ' ἐπεξεργάζεται“ (Eustath. II. p. 673, 38: ὡς εἶναι καὶ νῦν ἀληθῆ τὴν λέγουσαν παροιμίαν ὡς „βουλὴ . . . . ἐπεξ.“).

Agathonis (Fr. 29, p. 768 N) aut Stheneli (Fr. 1, p. 762 N) fuit versus: „ἐκ τοῦ γὰρ ἐσορᾶν γίγνεται βροτοῖς ἔρᾶν“ (Zenob. M. II, 54 [v. Ps. Diogen. IV, 49]: ἐκ τοῦ γὰρ κτλ. τοῦτον τὸν στίχον οἱ μὲν Σθενέλου, οἱ δὲ Ἀγάθωνος). Versus pro-

verbalis nemini non notus fuit; quis auctor eius fuerit, addubitatum est, ut saepius cf. loc. sequi.

Aristarchi (Fr. 4, p. 729N) aut Chaeremonis (Fr. 3, p. 783N) verba sunt „ὡς οὐχ ὑπάρχων, ἀλλὰ τιμωρούμενος“. Cf. Zenob. M. II, 49, P. VI, 51; Suid. s. v. ὡς οὐχ ὑπ.: ταύτης μέμνηται Μένανδρος ἐν Ὀλυμπίῳ. ὁ στίχος δὲ ἐστὶ Χαιρήμονος ἐκ Θεορίτου et Athen. XIII, p. 612F, ubi versus Aristarcho vindicatur, „quae testimonia facile inter se conciliantur, si Aristarchi versum a Chaeremone (in satyris) et Menandro ad lepidum argumentum translatum esse statuimus“, Crus. l. l. p. 152¹.

Dionysii Fr. 4 (p. 794N) „ἡ γὰρ τυραννὶς ἀδικίας μητὴρ ἔφρ“. Cf. Zenob. M. II, 55 (App. prov. II, 99): ἡ γὰρ τυραννὶς κτλ. τοῦτο Διονυσίῳ τινὲς τῶ Σικελίας τυράννῳ προσέπιπτον.

Philoxeni Fr. 9 (v. Anth. lyric. ed. Bergk) „οἶόν μ' ὁ δαίμων τέρατι σγκαθεῖρξεν“, cf. Zenob. M. I, 36, P. V, 45: ἐπὶ τῶν δυσανασχετοῦντων ἐπὶ τινὶ δυσχερεῖ πράγματι λέγεται ἡ παροιμία. Κύνλωψ γὰρ ἐστὶ δράμα Φιλοξένου τοῦ ποιητοῦ κτλ.

Alia sunt dubia, veluti Zenob. M. II, 48 (Miller p. 344) „κεῖται δ' ὁ τλήμων· τὸ στόμα παρεστραμμένος“ („lemma tragicum sapit“ Crusius l. l. p. 151).

Trag. frag. adesp. 63 (p. 851 N²) „ποθεῖς τὸν οὐ παρόντα καὶ μάτην καλεῖς“ (schol. Arist. Plut. 1127 ἐλήφθη οὖν τοῦτο εἰς παροιμίαν ἐπὶ τῶν μάτην προσδοκούντων), quem versum ex aliqua tragoedia derivatum esse iudicaverunt Hemsterhuys, Dübner (schol. in Aristoph. p. 607).

— — 46 „τί δῆτα χεῖρες οὐκ ἂν ἐργασάιτο;“ Ar. av. 1147 „τί δῆτα πόδες ἂν οὐκ ἂν ἐργασάιτο“; schol. παρὰ τὴν παροιμίαν „τί δῆτα χεῖρες οὐκ ἂν ἐργ.“; Fortasse versus Sophocli tribuendum est (Naber, Mnem. nov. 11, p. 25).

— — 89 „καὶ τὴν μὲν ἐξηγτοῦμεν ἢ δ' ἐπεισρέει“ (Anecd. Bachm. 2, p. 347, 3 ἄλλην μὲν ἐξ., ἢ δ' ἐπ., τοῦτο ἡ παροιμία et Arrian. Peripl. P. Eux. p. 88, 1 τοῦτο δὲ τὸ τραγικὸν „καὶ τὴν . . . ἐπεισρέει“).

Hi sunt tragicorum Graecorum versus, quos proverbiales olim fuisse auctoritate grammaticorum antiquorum (Aristophanis Byzantii imprimis et Didymi) usus contenderim; plures eius generis exstitisse ne ego quidem negaverim, sed desunt, unde usum proverbialem constituere possimus, auctorum vel grammaticorum loci; quare hos attulisse satis habeo.

¹ Sensus versus proverbialis similis fuisse videtur ac nostri „Der Not gehorchend, nicht dem eignen Trieb“, cf. Suid. s. ὑπάρχων (ὑπ. προκατάρχων „ὡς οὐχ ὑπ. ἀλλὰ τιμωρούμενος“. Καὶ τὸ ὑπάρχειν οὐχ ἀπλῶς τὸ εἶναι σημαίνει, ἀλλὰ τὸ πάσαι καὶ προσεῖναι, φθάνειν) et Hesych. τιμωρεῖσθαι· κολάζεσθαι. V. etiam Demosth., qui hoc proverbio usus est c. Neaer. § 1: ὥστ' οὐχ ὑπάρχων, ἀλλὰ τιμωρούμενος ἀγωνιοῦμαι τὸν ἀγῶνα τούτου.

II.

Transeo ad alteram disputationis meae partem, quae est de proverbiiis apud tragicos obviis. Ac primum quidem disputare libet de scholiis, quae mihi usui fuerunt. Constat praeter ceteros Didymum Chalcenterum qui vocatur studiis paroemiographicis operam dedisse (Schneidewin. paroem. Graec. praef., p. XIV sqq., Crusius anal. critic. ad paroem.). Eundem inter primores et tragicos et comicos poetas commentatum esse ex scholiis satis intellegitur; quare eum in commentariis etiam explicandis proverbiiis studuisse cum per se est verisimile tum scholiis comprobatur: Schol. Arist. ran. 970 (ὁὐ Χῖος, ἀλλὰ Κῖος) *Λίδυμος δὲ φησιν, ὅτι δύναται καὶ τῆς παροιμίας μεμῆσθαι οὐ Χῖος ἀλλὰ Κῖος κτλ.*, neque est dubium, quin alia quoque in eum referenda sint (Schol. Arist. av. 301, ran. 1400 v. Crus. l. l., p. 135 sq. 152). In Euripide quoque interpretando eum huic rei intentum fuisse cognoscitur schol. Eur. Hec. 887 (καὶ Ἀἴμων ἄρδην): *Λίδυμος οὕτως· Πελασγοὶ κτλ. . . . δι' ἀμφότερα οὖν ταῦτα ἡ παροιμία ἐδόθη· τὰ Ἀἴμωνα κατὰ¹.* Sed etiam aliis locis vestigia eius recognoscere mihi videor. Cum enim Didymum in explicandis proverbiiis cum aliud tum id studuerit, ut „testimoniis poetarum antiquorum prudenter usus luculenter demonstraret, proverbialia vetustiora esse quam homines vel res gestas, unde repeterentur a paroemiographis“ (Crus. l. l., p. 50), nescio an eiusdem sit schol. Eur. Hipp. 671: *παρὰ τὴν παροιμίαν, ἣτις ἐστίν· οὐχ ἄμμα ἴβεις. εἴρηται δὲ ἀπὸ τοιαύτης αἰτίας.* Sequitur narratio de Phrygum oraculo et Alexandro Magno, atque post verba *μετὰ τὴν ἐπὶ Γρανίην μάχην* legimus *γένετο δὲ ὁ Ἀλέξανδρος κατὰ τοὺς Εὐριπίδου χρόνους*, quae verba ab Euripidis interprete abiudicat novissimus scholiorum in Euripidem editor², et seriori cuidam grammatico tribuit Matthiaeus³, „qui ut explicaret, quomodo proverbium hoc ab Euripide indicari potuerit, ab Alexandro vetustiore . . . ductum esse sibi persuasisset“. Immo non „serioris grammatici“ haec sunt verba, sed scribendum est *γένετο δὲ Ἀλέξανδρος <οὐ> κατὰ τοὺς Εὐριπίδου χρόνους⁴*, quod iam vidit Valckenarius (Hipp. 669): cum locutio iam apud Euripidem inveniretur, eam vetustiore esse quam interpretores volebant, scholii auctor demonstrare studuit, id quod Didymi fuisse negotium dixi (cf. Zenob. [= Didymum] MI 45 = Pv 80: *πάσαι ποτ' ἦσαν ἄλλοι Μιλήσιοι· οὗτος δὲ ὁ στίχος εἴρηται πρότερον παρὰ Ἀνακρέοντι,*

¹ Didymi locum in scholio Euripideo non integrum exstare cum sensus verborum (cf. *δι' ἀμφότερα οὖν ταῦτα κτλ.*, at nihil legimus nisi unam illam explicationem) tum collatio loci Zenobiani (MI 19, PIV 91, cf. Crus. l. l., p. 46) demonstrant.

² Eduardus Schwartz, Berolini 1887.

³ Cf. Edit. Dindorf. adn. ad h. l.

⁴ Cf. Lect. var. cod. W *μετὰ* pro *κατὰ*.

δς ἤμασε μάλιστα κατὰ Κῦρον τὸν Πέρσην· τρίτος δὲ ἐστὶν ἀπὸ Κίρου Λαρεῖος (in quem versus explicatio a criticis relata erat), atque M I, 46 = B 889: τὸ Θεσσαλῶν σόφισμα· μέμνηται ταύτης Εὐριπίδης . . . . ἀπὸ Μένωνος τοῦ τῷ Κίρῳ τῷ νεωτέρῳ συναναβάντος . . . . Εὐριπίδης δὲ ἐστὶ τοῖς χρόνοις . . . . πρεσβύτερος (v. Crus. l. l., p. 73³).

Ut hoc loco studiorum genus Didymum prodere videtur, sic formula μήποτε Didymea (Schmidt, Didymi fragm., p. 212, Crus. l. l., p. 164 s. Didym.¹), schol. Eur. Rhes. 509: κακῶ δὲ μεριέρω· μήποτε πρὸς τὸ χεῖρον μετέστραπται ἀπὸ τοῦ τεριέρον, ἢ ἢ παρὰ τὴν παροιμίαν „Τεριέρια κακά“ κτλ., neque veri dissimile est in eundem Chalcenterum referenda esse, quae leguntur de proverbiiis „μηδὲν ἄγαν“ et „ἀρχὴ ἄνδρα δείκνυσιν“ schol. Eurip. Hipp. 264 (v. Schmidt l. l., p. 279) et Sophocl. Ant. 175: τὸ μηδὲν ἄγαν οἱ μὲν Χίλωνι τῷ Α. ἀναιθέασιν . . . . ὁ δὲ Θεόφραστος ὡς τὰ Σισύρου λεγόμενα καὶ Πιθιάως κτλ. et (ἀρχὴ) ἄνδρα δείκνυσιν schol. Soph. l. l.): οἱ μὲν Χίλωνι ἀναιθέασιν τὴν γνώμην, οἱ δὲ Βίαντι, ὅτι ἀρχὴ ἄνδρα δείκνυσιν (cf. Harpocration: Σοφοκλῆς . . . . (initium corruptum est) . . . . μὲν οὖν ἐν ταῖς ἐλεγείαις Σόλωνός φησι αὐτὸ εἶναι ἀπόφθεγμα. Θεόφραστος δ' ἐν τῷ παροιμιῶν καὶ Ἀριστοτέλης Βίαντος). Cum scholiis Eur. Phoen. 1377 et 1408, Rhes. 248 comparari possunt loci Zenobii (M I 25 [= P 34 B 733], I 46 [= P IV 29 B 889 v. Crus. l. l., p. 50], I 34 [= B 363 v. Crus. l. l., p. 49]), qui ex Didymo fere eadem vel similia tradidit².

In his omnibus scholiis, sive Didymo auctore orta ea esse concedendum putas sive negas, tamen bonam quandam doctrinam inesse apparet; in aliis versus a scholiasta enotatos video, imprimis trimetros iambicos, nec non dactylico aut trochaico rhythmum conceptos³, antecedentibus formulis sollemnibus παρὰ τὴν παροιμίαν vel παρὰ τὸ λεγόμενον ἐν τῇ συνηθείᾳ vel καὶ τὸ περιγερόμενον, καὶ παροιμία, τοῦτω συνάδει τό κτλ., sim., quorum versuum multos quidem re vera proverbiales fuisse satis scio⁴, tamen valde cavendum esse puto, ne omnes eorum proverbialia fuisse statuamus (cf. Naber. Phot., p. 42: „inter haec proverbialia multi feruntur versiculi contra artem compositi“, Porson. praef. ad Eur. Hecab. p. XIX (de versu quodam, qui legitur schol. Eur. Hipp. 597 (cf. Ps. Zenob. I, 50) „εὐνοια ἄκαιρος οὐδὲν διαλλάσσει ἔχθρας“.

1 Etiam schol. Arist. vesp. 440 hanc formulam inveni (μήποτε καὶ τοῦτο παροιμιᾶκόν).

2 Schol. Eurip. Rhes. 248 inde a verbis εἰσὶ δὲ οἱ κτλ. Didymo tribuendum esse putat Warnkross de paroemiographis, Gryphisw. 1881, p. 4993.

3 Similia legimus in scholiis in Aristoph. equit. 437, 1031, 1068, vesp. 175, 352, 436, pac. 123 al., ubi etiam forma paroemiaci invenitur: schol. av. 507 παροιμία παρὰ Φοίνιξε „κοκκὸν φωλοὶ πεδιόνδε“, ib. 1620 „μενετοὶ θεοὶ οὐκ ἀπατηλοὶ“, quod utrumque proverbium, ni fallor, alibi non occurrit.

4 Usener, Altgr. Versbau, p. 46, Crus. mus. rhen. 1887, p. 403 (de chol. Aristoph. ran. 134).

Magna pars horum versuum etiam in codicibus Zenobii qui fertur volgatis reperitur; alii tantum in scholiis leguntur:

Schol. Aeschyl. Choeph. 919 (*παροιμίαν εἶναι τοῦτο φασὶ πρὸς τύμβου τε κλαίειν καὶ πρὸς ἄνδρα νήπιον*)¹,

ib. 71 (*ἔστι δὲ παροιμία „δοῦλε, δεσποτῶν ἄκουε καὶ δίκαια καὶ ἄδικα“*)²,

— Pers. 917 (*καὶ τὸ περιφερόμενον „αὐλεῖ Μαριανδονοῖς καλάμοις κρούων Ἰαστί“*), — Prom. 623 (*λέγουσι δὲ ὅτι καὶ „ἂ δεῖ γενέσθαι ταῦτα καὶ γενήσεται“*,

schol. Soph. Ant. 781 *καὶ ἡ παροιμία ἐν πλησμονῇ τοῦ Κύπρις, ἐν πεινῶντι δ' οὐ* (versus est Euripidis poetae [fr. 887 N] et fortasse proverbialis fuit),

— Eur. Androm. 957 *ἢ παρὰ τὴν παροιμίαν· μηδὲ δίκην δικάσης πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσης* (cf. schol. Arist. vesp. 725. Leutsch. Mant. proverb. II 6)³.

Praeter scholiastarum adnotationes, ut agnoscamus, quibus locis ab auctoribus proverbialia usurpata sint, multum valet, quod ipsi antiqui auctores plerumque se hoc vel illud proverbium recepisse testantur, quam rem indicant formulis quibusdam:

ὥσπερ ἡ παροιμία vel *ἡ βροτῶν π.* (Aesch. Ag. 264, Soph. Ai. 664, fr. 260, Eur. fr. 668),

παλαιὸς αἶνος (Eur. fr. 25 et 333: *φεῦ φεῦ, παλαιὸς αἶνος ὡς καλῶς ἔχει*, fr. 508, Moschion. fr. 8: *ἦν ἄρα τρανὸς [i. e. σαφής] αἶνος ἀνθρώπων ὄδῃ*)

λόγος vel *ἔπος* (*κλεινὸν ἔπος* Soph. Ant. 621): cf. Eur. Helen. 512, Med. 964, Phoen. 396, Soph. Trach. 1 sq. (*λόγος μὲν ἔστ' ἀρχαῖος ἀνθρώποις φανεῖς*), Aesch. Ag. 722 (*παλαίφατος ἐν βροτοῖς γέρων λόγος* cf. *τριγέρων μῦθος* Ae. Choeph. 305), Jon. trag. fr. 55.

πάλαι ὑμνηθέν aut *αἰεὶ ὑμνούμενα* Eur. Phoen. 438 (*πάλαι μὲν οἶν ὑμνηθέν, ἀλλ' ὅμως ἐρῶ*), Soph. Ai. 292 (*ὁ δ' εἶπε πρὸς με βαί', αἰεὶ δ' ὑμνούμενα, ubi schol. αἰεὶ θρυλούμενα ἐπὶ πάντων ἀνθρώπων καὶ κοινά*)

λέγουσιν vel *φασίν* (cf. *λέγουσι πάντες* Arist. plut. 203) Eur. Helen. 950, Herc. 306, Hipp. 261.

σοφὸς ἦν ὃς πρῶτος . . . διευθολόγησεν (Aesch. Prom. 885, cf. Arist. vesp. 725 *σοφὸς ἦν ὃστις ἔφασκεν, πρὶν ἂν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσης, οὐκ ἂν δικάσαις*), *σοφόν*

1 Locus sine dubio corruptus est; trimetri numeros subaudire mihi videor.

2 Cf. Macar. III, 36, append. proverb. I, 100 (= cod. Coisl. ed. Gaisf. 114).

3 Plus uno loco dormire scholiastam cognoscimus ex schol. Aesch.-Suppl., ubi (v. 79 ed. Kir.) ad poetae verba „*Λιδὸς ἡμερὸς οὐκ ἐνδθήρατος ἐτύχθη*“ leguntur: *παρὰ τὸ „ἀνήρ δὲ κεν οἶτι Λιδὸς νόον ἡρῶσατο“*, et schol. Soph. Antig. 781, ubi ad verba „*ὃς ἐν κτήμασι πλείεις*“ adnotata sunt: *καὶ παροιμία ἐν πλησμονῇ τοῦ Κύπρις κτλ.* Utroque loco poetae verba a scholiasta non recte intellecta sunt.

τι χορημία τοῦ διδάξαντος βροτούς (Eur. Andr. 957), τοῦτο τοῦπος ἐστὶν ἀνδρὸς ἐμφοροῦς (frag. adesp. 383) al.¹.

Similia vel eadem legimus apud Aristophanem poetam (Thesm. 527 τὴν παροιμίαν δ' ἐπαινώ τὴν παλαιάν κτλ.², Lys. 1038sq. καὶ ἐκεῖνο τοῦπος ὁρθῶς καὶ κακῶς εἰρημένον „οὔτε σὺν πανωλέθροισιν, οὔτ' ἄνευ πανωλέθρων“, vesp. 781 καὶ λέγεται γὰρ τουτογί κτλ. (v. Bauck de prov. apud Aristophanem, Regim. 1880, p. 12), ib. 480, ubi proverbium „οὐδ' ἐν σελίνοις εἰσι“ (v. Schol. παροιμία ἐπὶ τῶν μηδὲ κατὰ τοῦλάχιστον διηρηκότων οἷς ἐπέθεντο) aliquod „τῶν τριχοίνικων ἐπέων“ (schol. ἀντὶ τοῦ τῶν εὐτελοῶν στίχων, . . . ἐπεὶ ἐξ εὐτελοῦς παροιμίας ἤρξατο κτλ., „ein Sprichwort von dem erzhausbacknen Schlag“ Droysen) dictum est, atque etiam apud Platonem (Grünwald I. 1., p. 4sq.: de leg. XI, 919B ὁρθὸν μὲν δὴ πάλαι τε εἰρημένον, Gorg. 499 C κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον, de leg. 719 C παλαιὸς μῦθος, Polit. 264 B κατὰ τὴν παροιμίαν, Soph. 261 B τὸ κατὰ τὴν παροιμίαν λεγόμενον, Euthyd. 397 C τὸ λεγόμενον, Gorg. 447 A et Hipp. ma. 301 C φασὶ et φασὶ παροιμαζόμενοι, al.).

Nec vero ubique tam diserte se proverbio aliquo usos esse poetae indicunt, aliis locis satis habent addidisse verbum τόδε vel τοῦτο sive αὐτὸ τοῦτο (cf. Eur. Med. 86 ἄρτι γιγνώσκεις τόδε· | ὡς πᾶς τις αὐτὸν τοῦ πέλας μᾶλλον φιλεῖ³, Iph. Taur. 351 καὶ τοῦτ' ἄρ' ἦν ἀληθές, fragm. 75 ὡς ἀληθές ἦν ἄρα, Orest. 665 αὐτὸ τοῦτο) aut adiciunt οἰόμεσθα γάρ (Eur. Heraclid 746, v. Aesch. Prom. 332 οὐκ οἶσθ' ἀκριβῶς . . . διτι | γλώσση ματαιὰ ζήμια προστρέβεται; Platon. Rep. 377 A οἶσθ' διτι)+ vel ἐπίσταμαι καὶ πεπείραμαι (Eur. fragm. 462) aut omnino sine eius generis additamento proverbium usurpant (v. Eur. Phoen. 597 δειλὸν δ' ὁ πλοῦτος καὶ φιλόψυχον κακὸν (cf. Arist. plut. 202 λέγουσι πάντες ὡς | δειλότατόν ἐσθ' ὁ πλοῦτος); Cycl. 654 ἐν τῷ Καρὶ κινδυνεύομεν; Suppl. 580 γνώσει σὺ πάσχων (cf. Plat. symp. 222 B καὶ μὴ κατὰ τὴν παροιμίαν ὥσπερ νήπιον παθόντα γινῶναι, Hesiod. op. 218 v. Usener altgr. Versb., p. 47); Bacch. 881 διτι καλὸν φίλον αἰεὶ (cf. Plat. Lys. p. 216 C καὶ κινδυνεύει κατὰ τὴν ἀρχαίαν παροιμίαν τὸ καλὸν φίλον εἶναι); Soph. fr. 111 ὥσπερ ἀλιεὺς πληγείς (proverbium ἀλιεὺς πληγείς τοῦν οἴσει Zenob. M. III 21

1 Cf. Koch I. 1. p. 5sq., program. gymnas. Bartenst. 1892, p. 4sq.

2 Poeta proverbium recepit: ἐπὶ παντὶ λίθῳ σκορπίος εἶδει (Zenob. PVI 20. cf. schol. h. 1).

3 Cf. Aesch. Prom. 381sq. οἴκουν τοῦτο γιγνώσκεις διτι | ἀργῆς νοσοῦσης εἰσὶν ἰατροὶ λόγοι; Eur. Med. 560 γιγνώσκων διτι | πάντα φεύγει πᾶς τις ἐκποδὸν φίλος, Men. Com. 4, 249 γιγνώσκων διτι | τόλμη δικαίη καὶ θεὸς συλλαμβάνει.

4 Cf. Soph. Ai. 938 χωρεῖ πρὸς ἡπαρ, οἶδα, γενναία δόνη, Antig. 276 οἶδ' διτι | στέργει γὰρ οὐδέεις ἄγγελον κακῶν ἐπέων, Aesch. Ag. 1639 οἶδ' ἐγὼ φεύγοντας ἀνδρα ἐλπίδας σιτουμένους. Omnibus his locis de proverbio vix est dubitandum.

P 2, 14); Aesch. Choeph. 614 *κακῶν δὲ πρᾶσβύεται τὸ Λήμιον* (proverbium *Λήμιον κακῶν* ib. M I 19, P. 4, 91); al.¹.

Jam priusquam proverbiorum apud poetas tragicos Graecos obviatorum conspectum proponam, paucis formam proverbiorum attingere liceat; nam in proverbialium enuntiatorum proprietate continetur redacta ea esse in certam quandam formam, qua homines utebantur; poetae autem tragici sic proverbia recipere solent, ut aut vulgarem proverbii alicuius formam commutent decurtenant amplificent² — singula verba commutata sunt ex. c. Aesch. Ag. 1639 (*οἶδ' ἐγὼ φεύγοντας ἄνδρας ἐλπιδᾶς σιτουμένους*), ubi poeta pro v. *βόσκειν*, quae vox proverbii propria fuisse videtur (cf. *αἱ δ' ἐλπιδες βόσκουσι τοὺς κενόους βοιωτῶν* Zenob. volg. B 218) verbum *σιτεῖσθαι* substituit, Soph. fr. 34 *ἐν παντὶ γὰρ τοι σκορπίος φρουρεῖ λίθῳ* (proverbium *ὑπὸ παντὶ λίθῳ σκ. εἶδει* apud Zen. volg. 6, 20), Aesch. Prom. 105 *τὸ τῆς ἀνάγκης ἔστ' ἀδήριτον σθένος* cf. Eur. Helen. 513 *δεινῆς ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύειν πλέον*; forma decurtata est³ Aesch. Agam 32 *τρὶς ἕξ βαλοῦσης τῆς δέ μοι φροντιωρίας* (proverbium *ἢ τρὶς ἕξ ἢ τρεῖς κίβητοι* apud Zenobium M II 29 = P 4, 23), Soph. fr. 308 *πάντ' ὄνον σκιά* (cf. *ἐπὶ ὄνον σκιάς* Zenob. M I 69 = P 6, 28, B 926), fr. 111 *ὥσπερ ἄλιεὺς πληγεῖς* („*ἄλιεὺς πληγεῖς νοῦν οἴσει*“ Zenob. M III 21 = P 2, 14), Eurip. Herc. 630 *ὦδ' ἔβητ' ἐπὶ ξυροῦ*; („*ἐπὶ ξυροῦ ἴσταται ἀκμῆς*“ Hom. II 10, 173 et Theogn. 557 v. etiam Soph. Ant. 996 *ἐπὶ ξυροῦ τήχης*); amplificatum est proverbium ex. c. Soph. Trachin. 1 sqq. *Λόγος μὲν ἔστ' ἀρχαῖος . . . ὡς οὐκ ἂν αἰῶν' ἐκμάθοις βοιωτῶν, πρὶν ἂν θάνη τις κτλ.* (proverbium *τέλος ὄρα μακροῦ βίου* apud Ps. Diogen. VIII, 51 et schol. Eur. Andr. 100); Eur. Phoen. 438 *πάλαι μὲν ὄν ὑμνηθέν, ἀλλ' ὁμῶς ἐρῶ | τὰ χρήματα ἀνθρώποισι τιμωτάτα | δύναιμι τε πλείστην . . ἔχει* (prov. *χρήματα χρήματ' ἀνὴρ* apud Zenob. M II 97 = P 6, 43), Helen. 950 *καίτοι λέγουσιν ὡς πρὸς ἀνδρὸς ὕγενοῦς | ἐν ξυμφοραῖσι δάκρυ' ἀπ' ὀφθαλμῶν βαλεῖν* (cf. Zenob. volg. P. 1, 14 *ἀγαθοὶ δ' ἀριδάκρυες ἄνδρες*), Aesch. fragm. 288 *δέδοικα μῶρον κάρτα πν-*

1 Simili modo v. *ὡς εἶπε* aut *εἶπε* proverbium aliquod introducitur cf. Eur. Phoen. 406 *ἡ πατρίς, ὡς εἶπε, φίλιον βοιωτῶν*, Aesch. Choeph. 876 *εἶπε νῦν ἀτῆς ἐπὶ ξυροῦ πέλας . . . πεσεῖσθαι* (prov. *ἐπὶ ξυροῦ ἴσταται ἀκμῆς*), ib. 919 *εἶπε θρηνεῖν ἔωσα πρὸς τύμβον μάτην* (ubi vid. scholion), Platon. de leg. I, 646 *Ἄ ἀρ' ὡς εἶπε δις γένοιτ' ἂν παῖς γέρον* (prov. *δις παῖδες οἱ γέροντες*).

2 Similia in Platone observavit Grünwald l. l. p. 5.

3 Plus semel etiam forma curta vulgaris fuisse videtur, cf. Plat. de rep. 423 E *τὸ λεγόμενον ἐν μέγα* (prov. *πόλλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἔχινος ἐν μέγα*), Zenob. M I 31 *βοὸς ἐπέβη* (= Ps. Diogen. 3, 61), cuius forma integra fuit: *βοὸς μέγας ἐπὶ γλώττῃ ἐμβαίνει* (v. Hesych. s. v. *βοὸς*), ib. II, 75 = P. 5, 74 *πᾶσα γῆ πατρίς* cf. Arist. Plut. 1151 *πατρίς γὰρ ἐστὶ πᾶσ' ἴν' ἂν πράττῃ τις εὖ*, ib. III, 42 (Ps. Diogen. 4, 75) *εἰ μὴ πατὴρ ἦσθα· αὐτὴ κατ' ἀποσοπήν, λείπει τὸ· εἶπον ἂν σ' οὐκ εὖ φρονεῖν*, ib. III, 66 (Ps. Plut. I, 39, paroemiogr. I, p. 327) *λευκὴ στάθμη· αὐτὴ κατ' ἑλλειψιν εἴρηται* (v. Zenob. volg. P. 4, 89, B. 597 „*ἐν λευκῇ λίθῳ λευκὴ στάθμη*“).

ραΐστων μόρον (prov. *πυραΐστων μόρος*) — aut formam primitivam atque vulgarem retineant (cf. Aesch. Ag. 36, „βοῦς ἐπὶ γλώσση μέγας βέβηκεν“, ubi verbum μέγας non a poeta additum, sed e sermone vulgari receptum esse evincit locus Strattidis comici (II, 790 M) apud Hesych. s. v. βοῦς servatus: βοῦς ἐμβαίνει μέγας; ib. 1595 et Eurip. frag. 604 „πρὸς κέντρα μὴ λάκτιζε“; Soph. frag. 307, ubi a poeta ad verbum usque receptum est proverbium „ἐν λευκῷ λίθῳ λευκὴ σιδήρη“; Eurip. Phoen. 396 et Soph. frag. 862, ubi verbum βόσκειν, quod commutavit Aesch. Ag. 1639, retentum est; al.).

Simili ratione proverbiorum *ἑμμέτρων* forma rhythmica aut commutata est (cf. prov. *ἐπὶ παντὶ λίθῳ σκορπίος εἶδει* (sotadeum . . . v. Crus. I. I., p. 142, apud Zenob. P 6, 20), quem versum in trimetrum iambicum mutavit Soph. fragm. 34 *ἐν παντὶ γὰρ τοι σκορπίος φρουρεῖ λίθῳ*) aut reservata esse videtur, qua in re imprimis notabilis est versus trimeter iambicus, qui inter proverbia *ἑμμετρα* magnum locum habuit (Usener I. I., p. 46); permulti enim loci, ubi proverbium aliquod a poeta receptum esse videtur, sic leguntur, ut verba numeros iambicos versu senario inclusos referant (cf. Soph. Ai. 664sq. *ἀλλ' ἔστ' ἀληθῆς ἡ βροτῶν παροιμία, | ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα κοῦκ ὀνήσιμα*, frag. 260 *ἐτίγνεσ' Ἰσθι δ' ὡσπερ ἡ παροιμία, | ἐκ κάρτα βαιῶν γρωτὸς ἂν γένοιτ' ἀνὴρ*, Ai. 292sq. *ὁ δ' εἶπε πρὸς με βαί', ἀεὶ δ' ἑανοῦμενα· | γύναι, γυναιξὶ κόσμον ἢ σιγῇ φέρει*, Eurip. Helen. 513 *λόγος γὰρ ἔστιν οὐκ ἐμός, σόφῳν δ' ἔπος, | δεινῆς ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύειν πλέον*, Med. 560 . . . *γυγνώσκων δι | πένητα φεύγει πᾶς τις ἐκποδὸν φίλος*, Aesch. Prom. 332sq. *ἢ οὐκ οἶσθ' ἀκριβῶς ὅν περισσόφρων ὅτι | γλώσση μεταίει ζῆμιά προστιβεται*; al.); quibus locis non poetam versum composuisse, sed ab eo proverbium aliquod iambico trimetro adstrictum e sermone vulgari receptum esse, sicut a poetis bucolicis plus semel proverbiorum anapaesticis numeris inclusorum forma primitiva reddita est (Meineke Theocrit., p. 454), conicere eo minus dubito, cum poetas eiusmodi versus formulis quibusdam sollemnibus („ἀλλ' ἔστ' ἀληθῆς ἡ βροτῶν παροιμία“ Soph. I. I., „γυγνώσκων δι“ vel similia Aesch. Prom. 381, Soph. Elect. 988, Ant. 276, Eur. Med. 86, 560, „ἐπίσταμαι δὲ καὶ πεπείραμαι λίαν“ Eurip. frag. 462 al.) introducere videam².

1 Proverbialem hunc versum fuisse testis est Theophrastus (Stob. flor. 36, 17 v. Schneidew. praef. ed. Gotting. I, p. III: *γλώσση μεταίει κτλ. τὸ μὲν ἀπόφθεγμα Βιαντος, ὡς παροιμία δὲ λαμβάνεται, ὡς μαρτυρεῖ Θεόφραστος ἐν τῷ περὶ παροιμιῶν*. De Theophrasto paroemiographo v. Crus. I. I., p. 91 adn. 2. Fragmentis eius ex opere paroemiographico ibi compositis addendum est schol. Eurip. Hipp. 264, ubi de proverbio *μηδὲν ἄγαν* agitur.

2 Etiam duo versus trimetri proverbium effecisse videntur: Aristoph. vesp. 781sq. *καὶ λέγεται γὰρ τουτοῦτ', | „ὡς οἱ δικαστὰ πειθομένων τῶν μαρτύρων | μόλις τὸ πρᾶγμα ἐγνώσαν ἀναμισσόμενοι“*, ib. Lys. 1038, ubi schol.: *ἐν παροιμίᾳ τοῦτο εἶχον „κακὸν γυναῖκες, ἀλλ' ὅμως, ᾧ δημόται, | οὐκ*
2

Aliis locis, ubi item sermo coloris proverbialis plenus est, forma tetrapodiae trochaicae catalecticae reperitur: Eur. Phoen. 745 εἷς δ' ἀνὴρ οὐ πᾶνθ' ὄρα², Orest. 735 κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων (Phoen. 243 κοινὰ γὰρ φίλων ἄχρη), Phoen. 382 δεῖ φέρειν τὰ τῶν θεῶν, Bacch. 369 μῶρα γὰρ μῶρος λέγει, Iph. Taur. 759 πολλὰ γὰρ πολλῶν κρηεῖ, Suppl. 509 ἥσυχος καιρῶ σοφός, Sophocl. fragm. 78 πόλλ' ἔχει σιγή καλὰ, 80 πολλὰ καὶ λαθεῖν καλόν, Ant. 1195 ὄρθον ἀλήθει' αἰί, Oed. R. 1516 πάντα γὰρ καιρῶ καλὰ, Oed. C. 43 ἄλλα δ' ἀλλαχῶ καλὰ³, Aesch. fragm. 349 μὴ καιοῖς ἰὼ κακά, Adespot. fragm 77 (p. 854 N²) μόχθος οἱ τηλοῦ φίλοι (cf. app. prov. 2, 99)³.

Sed haec propriam sibi flagitant quaestionem; quare ad propositum revertar atque proverbia ab Aeschylo, Sophocle, Euripide, Tragicis Minoribus adhibita in conspectum proferam.

Aeschyl. Pers. 252 κακὸν μὲν πρῶτον ἀγγέλλειν κακά (cf. schol. „στέργει γὰρ οὐδέεις ἄγγελον κακῶν ἐπῶν v. Soph. Ant. 277).

— — 733 ἀλλ' ὅταν σπεύδῃ τις αὐτὸς χῶ θεὸς συνάπτεται (Zenobius M I 36. P 5, 93 „ὄν Ἀθηρᾶ καὶ χεῖρα κίνει· ἡ παροιμία εἴρηται ἐπὶ τῶν παρὰ τοῦ θεοῦ προσδεχομένων βοήθειαν κτλ. Cf. fragm. 365. Eur. Ele. 80, fragm. 432.

— Sept. 182 μέλει γὰρ ἀνδρὶ . . . τᾶξωθεν. (Cf. Hom. Z 492 πόλεμος δ' ἄνδρесси μελήσει (paroemiacus, de quo vid. Usener. l. l., p. 46sq.).

— — 199 ἀλλ' ὄν θεὸς | τοῖς τῆς ἀλώσεως πόλεως ἐκλείπειν λόγος. Schol.: οὐκ ἀλόγως λέγει τοῖς τῆς πόλεως θεὸς φεύγειν, πορθηθείσης αὐτῆς. λέγεται γὰρ ὅτι κτλ. Verbum λόγος (sc. ἐστίν), de cuius notione supra dictum est, me movet, ut de proverbio cogitem.

— — 214 ὄν δ' αὖ τὸ σιγᾶν καὶ μένειν εἴσω δόμων, cf. Eur. Heraclid. 476sq. γυναικὶ γὰρ σιγή . . . κάλλιστον, εἴσω θ' ἥσυχον μένειν δόμων, Soph. Ai. 292sq. δ δ' εἶπε . . . αἰὶ δ' ἑμνούμενα· | γύναι, γυναιξὶ κόσμον ἢ σιγῇ φέρει.

— — 693 ἐξέξεσεν γὰρ Οἰδίπουν κατεύγματα. (Cf. Zenob. M II 88, P v 43 Οἰδίποδος ἀρά· ταύτης μένηται Αἴσχυλος ἐν τοῖς Ἑπτὰ ἐπ. Θ.)

ἔστιν οἰκῆν οἰκῆν ἄνευ κακοῦ“ (v. Meinek. frgmt. com. II, p. 3); num etiam Eurip. Iph. Taur. 351sq. καὶ τοῦτ' ἄρ' ἦν ἀληθές, ἡσθόμην, φίλαι· „οἱ δυστυχεῖς γὰρ τοῖσιν εὐτυχεστέροις | αὐτοὶ κακῶς πράξαντες οὐ φρονοῦσιν ἐν“? Vid. etiam Aristoph. Eccles. 473sq.

1 Cf. Zenob. volg. P III, 51 εἷς δ' ἀνὴρ οὐδέεις ἀνὴρ.

2 Suid. s. v. Εὐμενίδης: καὶ παροιμία· ἄλλα δ' ἄ. κ.

3 Numeros trochaicos subaudire mihi videor etiam Eur. Hec. 902, ubi verba τὸν κακὸν κακὸν τι πάσχειν, τὸν δὲ χρηστὸν εὐτυχεῖν tetrametrum trochaicum faciunt, cuius forma nescio an inter proverbia ἔμμετρα locum habuerit. Cf. Arist. Lys. 1038 κατ' ἐπεινὸ τοῦπος ὀρθῶς κτλ. „οὔτε σὺν πανωλέθροισιν, οὔτ' ἄνευ πανωλέθρων“ (= tetram. trochaic.).

995 *τέθνηκεν ὅσπερ τοῖς νέοις θνήσκειν καλόν.* (Schol. *παρὰ τὸ „εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης“* (Hom. M 243).

— Agam. 32 *τρὶς ἕξ βαλοῦσης τῆςδὲ μοι φρονιτωρίας* (Zenob. M II 29, P 4, 23 „*ἢ τρὶς ἕξ ἢ τρεῖς κύβοι*“ . . . . *κεῖται* (?) *δὲ ἀπὸ τῶν κινδυνευόντων* (Eust. II., p. 1083, 63 *παροιμία* . . . *ἐπὶ τῶν μηδὲν διὰ μέσου κινδυνευόντων τὸ „ἢ τρ. ἕ. ἢ τρ. κ.“*) *κτλ.* v. Crus. I. I., p. 47 sq.

— — 36 *βοῦς ἐπὶ γλώσση μέγας | βέβηκεν.* (Zenob. M I 31, B 241 . . . *ἐπὶ τῶν ἐξαίφνης γιγνομένων ἀφόνων εἴρηται ἢ παροιμία κτλ.*)¹. Proverbium quid significet apparet (v. verba, quae loco Aeschyleo proverbium antecedunt, „*τὰ δ' ἄλλα σιγῶ*“, et quae sequuntur „*οἶκος . . . , εἰ φθογγὴν λάβοι, σαφέστατ' ἂν λέξειεν*“); unde sit ortum, difficillime est diiudicatu (v. Koch. I. I., p. 11) ac ne a veteribus quidem cognitum est (cf. Zen. I. s. s. *καὶ οἱ μὲν φασὶν διττὴ κτλ. . . . οἱ δὲ λέγουσιν διττὴ κτλ.*).

— — 251 *εὐάγγελος μὲν, ὅσπερ ἡ παροιμία, ἕως γένοιτο μητρὸς εὐφρόνης πάρα.*

Poetam hoc loco in proverbium aliquod alludere ex verbis *ὅσπερ ἡ παροιμία* elucet, sed quae forma eius fuerit nescimus, cum alibi non inveniatur, quamquam verborum sensus facile intelligitur de aurora oriente, quam veteres omen secundum faustumque interpretati esse videntur².

— — 892 *ὀλβίσοι δὲ χρεῖ | βίον τελευτήσαντ' ἐν εὐεστοῖ φίλῃ.* Vid. ad Soph. Trachin. 1 sq.

— — 1086 *ἀπὸ δὲ θεσφάτων τίς ἀγαθὰ γάτις βροτοῖς στέλλεται;* schol. *παρὰ τὸ λεγόμενον ἐν τῇ σσηθείᾳ, οὐδεὶς εὐτυχὴς πρὸς μάντιν ἀπέρχεται* (fortasse „*πρὸς μάντιν οὐδεὶς εὐτυχὴς ἀπέρχεται*“ [trimeter iambicus]).

— — 1522 *μίμνει δὲ μίμνοντος ἐν θρόνῳ Διὸς | παθεῖν τὸν ἔρξαντα.* Cf. Choeph. 305 sq. *δράσαντι παθεῖν, τριγέρον μῦθος τὰδε φωνεῖ.* Vid. etiam fragm. 456 *δράσαντι γάρ τοι καὶ παθεῖν ἀφείλεται*, Soph. fragm. 209 *τὸν δρῶντα γάρ τι καὶ π. ὄφ.*, versum proverbialem codic. Urbin. (Meyer, p. 52) *τὸν δεινὰ δρῶντα καὶ παθεῖν καλῶς μένει* (cf. *μίμνει* apud Aeschylum).

— — 1594 *πρὸς κέντρα μὴ λάκτιζε, μὴ πταίσας μογῆς.* Zenob. volg. V. 70 *πρὸς κέντρα λακτίζειν· παροιμία ἧς μέμνηται Εὐριπίδης* (fragm. 604, Bacch. 794) . . . *καὶ Δισχύλος δὲ ταύτης μέμνηται.*

— — 1639 *οἶδ' ἐγὼ „φείγοντας ἄνδρας ἐλπιδας σιτουμένους“.* Eurip. Phoen.

1 Similia habet Zenobius volgatus 2, 70 (B 221): *βοῦς ἐπὶ γλ.: παροιμία ἐπὶ τῶν μὴ δυναμένων παροησιάζεσθαι κτλ.*

2 Sensus verborum nititur notione vocis *εὐάγγελος*, quae redit in chori verba antecedentia, *εἴ τι κεδνὸν εἴτε μὴ πεπυσμένη εὐαγγέλοιαν ἐλπῖσαν θνητοῖς κτλ.*

396 αἰ δ' ἐλπίδες βόσκεισι φηγάδας ὡς λόγος, Soph. fragm. 862, Zenob. volg. cod. Bodlei. 218.

— Choeph. 305sq. „δράσαντι παθεῖν“ τριγέρον μῦθος τάδε φωνεῖ v. s. ad Agam. 1522.

— — 614 κακῶν δὲ πρεσβεύεται τὸ Αἴμιον | λόγῳ κτλ. Zenob. M I 19 Αἴμιον κακόν·¹ εἴρηται ἢ παροιμία ἀπὸ τῶν ἐν Αἴμιῳ γυναικῶν et qu. sq. (cf. Crus. l. l., p. 46).

— — 677sq. ἔξω κομίζων ὀλεθρίου πηλοῦ πόδα: proverbium αἶρειν ἔξω πόδα πηλοῦ (paroemiacus v. Usener. l. l., p. 45)· ἐπὶ τῶν ἔξω κινδύνου καθεστῶτων (Zen. volg. P III, 62, B 401 al.).

— — 919 ἔοικα θρηρεῖν ζῶσα πρὸς τύμβον μάτην. Vid. schol. παροιμίαν εἶναι τοῦτο φασὶ „πρὸς τύμβον τε κλαίειν καὶ πρὸς ἄνδρα νήπιον“.

— Eumen. 424 δυοῖν παρόντων ἤμισυς λόγον πάρα, ubi schol. μηδὲ δίκην δικάσης πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀλούσης (Hesiod. fr. 182 Göttl.). Vid. ad Eurip. Androm. 957.

— — 522 παντὶ μέσῳ τὸ κράτος θεὸς ὤπασεν. Cf. Theogn. 335 μηδὲν ἄγαν σπεύδειν· πάντων μέσ' ἄριστα.

— Suppl. 726 ἀλλ' ἔστι φήμη τοὺς λόκους κρείσσους κενῶν εἶναι.

— Prom. 104 γινώσκονθ' ὅτι | τὸ τῆς ἀνάγκης ἔστι· ἀδήριτον σθένος. Cf. Eurip. Helen. 513 λόγος . . . ἐστὶν οὐκ ἐμὸς, σοφῶν ἔπος, | δεινῆς ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύειν πλέον (v. Zenob. volg. 3, 9).

— — 313 γίγνωσκεσαντὸν· καὶ μεθάροισαι τρόπους | νέους. Cf. Zenob. volg. B 266 (app. prov. I, 80): γινῶθισαντὸν· ἐπὶ τῶν ἐπὲρ δύνάμιν κομπαζόντων. Ἔστι δὲ ἀπόφθεγμα ἐνὸς τῶν ἐπτὰ σοφῶν κτλ.² Mant. proverb. (ed. Gotting. II, p. 750) 43: γν. σ· τὸ μὲν ἀπόφθεγμα Βιαντίος, ὡς παροιμία δὲ λαμβάνεται, μαρτυρεῖ Θεόφραστος ἐν τῷ περὶ παροιμιῶν. κτλ.

— — 332 ἢ οὐκ οἶσθ' — ὅτι | „γλώσση ματαία ζημία προστρέβεται;“ Cf. Stob. flor. l. s. s.

— — 381 οὔκουν . . . τοῦτο γινώσκεις ὅτι | ὀργῆς νοσοῦσης εἰσὶν ἰατροὶ λόγοι; Poetam h. l. in proverbium aliquod allusisse vel recepisse proverbium verisimile reddit locus Menand. com. 4, 240 M. (fr. inc. 23). Cf. Koch. progr. gymn. Bartenstein. 1892, p. 14.

¹ Cod. Coisl. 311 (paroem. ed. Gaisford.) Αἴμιον κακόν· τὸ μέγα καὶ ἀπάνθρωπον.

² Haec (γινῶθισαντὸν, μηδὲν ἄγαν, similia) in proverbiorum numero collocare non est quod dubitemus. Sententias (γνώμας) si appellare ea mavis, delege te ad Arist. Rhetor. II, 21 (p. 1395^a 19) „ἐνιαυτῶν παροιμιῶν καὶ γνώμαί εἰσιν“, v. ib. l. 16, ubi proverbium νήπιος δὲ πατέρα κτείναν υἱὸς καταλείπει (Rhet. I, 15, p. 1376^a) inter γνώμας τεθρονημένας καὶ κοινὰς enumeratur; eodem loco γινῶθισαντὸν et μηδὲν ἄγαν in locutionibus pervulgatis (δεδημοσιευμένα) numerantur i. e. in proverbii.

— — 885 ἡ σοφὸς . . . ἦν, δε | πρῶτος ἐν γνώμῃ τὸδ' ἐβάστασε καὶ γλώσσα διευθολόγησεν, | ὡς „τὸ κηδεῖσθαι καθ' ἑαυτὸν ἀριστεύει μακροῦ“ . . . . Proverbium se recepisse ipse poeta prodit (cf. γλώσσα διευθολόγησεν); idem recurrit Eurip. fragm. 214 „κῆδος καθ' αὐτὸν“ τὸν σοφὸν κτᾶσθαι χρεῶν. Fortasse uterque locus redit in proverbium „τὴν κατὰ σαντὸν ἔλα“; his verbis pueri ludentes utebantur (Callim. epigr. 1, Schn. I, p. 68); unde profectum esse videtur aliquod praeceptum nuptiale (Cleobulo ap. Diog. Laert. I, 92 γαμεῖν ἐκ τῶν ὁμοίων aut Chiloni ap. Suid. s. τὴν κατὰ σ. ἔ. . . ἔτιοι δὲ αὐτὸ Χίλωνα εἰπεῖν συμβουλευομένην τινὶ εἰ πλοῦσιον ἔλοιτο γάμον aut aliis¹ attributum), quod proverbiale factum est. V. Leutsch. ad Ps. Diogen. VIII 46.

— — 936 οἱ προσκυνῶντες τὴν Ἀδράστειαν σοφοί: Ἀδράστειαν προσκυνεῖν v. Plat. rep. 451 A προσκυνῶ δὲ Ἀδράστειαν, Demosth. 25, 57 Ἀδράστειαν προσκυνῶ, Eur. Rhes 468 σὺν δ' Ἀδραστεία λέγω, Soph. Phil. 776 τὸν φθόνον δὲ προσκυσσον, μὴ σοι γενέσθαι πολέπον' αὐτά.

— Fragm. 37 ἀγὼν γὰρ ἄνδρας οὐ μένει λελειμμένους: proverbium „ἀγὼν πρόφρασιν οὐκ ἐπιδέχεται (Zenob. P 2, 45, v. Crus. I. I., p. 123) vel „ἀγὼν πρόφρασιν οὐκ ἀναμένει“ (Schol. Plat. p. 904 b 36, v. Plat. Cratyl. 421 D, Leg. 6, 751 D)² . . . : ἐπὶ τῶν μὴ προσειμένων τοὺς λόγους τῶν προφρασιζομένων κτλ. (Gregor. Cypr. I, 11 ed. Gotting. II, p. 56).

— — 233 Αἰτναῖός ἐστι κύνθαρος βία πόνων <κενὸν πόνον. v. Crus. Philol. supplement. VI, p. 291 sq. >. Cf. Αἰτναῖος κύνθαρος ap. Ps. Diogen. I, 90: ἐπὶ τῶν τῷ σώματι μεγάλων (μεγάλοι λέγονται εἶναι κατὰ τὴν Αἴτνην κύνθαροι schol. Arist. pac. 73).

— — 288 δέδοικα μῶρον κάρτα πυραίστου μῶρον: proverbium „πυραίστου μῶρος“ . . . ἐπὶ τῶν ἐναντιῶς προξενούντων ἀπώλειαν (Zenobius M I 35, P 5, 79).

— — 301 ἀπατῆς δικαίας οὐκ ἀποστατεῖ θεός. v. Eustath. II. p. 480, 43 (Ed. Kurtz, Die Sprichw. bei Eust. Philol. supplement. 6, p. 307 sqq.).

— — 317 οἴκοι μένιν χρῆ τὸν καλῶς εὐδαίμονα: Hesiod. opp. 365 οἴκοι βέλτερον εἶναι, prov. in append. prov. 4, 15 (= cod. Bodleian. 750) „οἴκος φίλος, οἴκος ἄριστος“.

— — 373 δεινοὶ πλέκειν τοὶ μηχανὰς Αἰγύπτιοι. Cf. Zenob. volg. P 3, 37, B 351, Ps. Diogen. 4, 35, Eustath. Od. p. 1494, 10; vid. schol. Arist. nub. 1130: ἐλέγετο γὰρ ληστεύεσθαι ἢ Αἴγυπτος . . . καὶ αἰγυπτιάζειν τὰ ἔπονλα πράττειν.

¹ Pittacum laudat Callimachus I. I. (Apost. XVI 55 ed. Gott. II, 674), quare nescio an apertus sit error Photii et Suidae (τοῦτο οἱ μὲν Πυθικὸν εἶναι φασιν ἀπόφθεγμα· οἱ δὲ Σόλωνος κτλ.) atque pro Πυθικόν scribendum sit Πιττάκου.

² Aristoph. Acharn. 392 ὡς σῆψεν ἀγὼν οὔτος οὐχὶ δέξεται.

— — 389 „κοινὸν τέχνη“, γνώμη δὲ τῶν κεκτημένων: Menand. mon. 356 μὴ ἔμβαινε δυστυχοῦντι· „κοινή γὰρ τέχνη“, Stob. 112, 11 (Meyer l. l., p. 14): Χείλωνος Ἀτυχοῦντι μὴ ἐπιγέλα. „κοινή γὰρ ἡ τέχνη“.

— — 393 κάτοπτρον εἶδος χαλκός ἐστ', οἶνος δὲ νοῦ: Alc. frag. 53 οἶνος γὰρ ἀνθρώποις δίοπτρον, Theogn. 500 ἀνθρὸς δ' οἶνος ἔδειξε νόον, Ps. Diogen. VII 28 οἶνος καὶ ἀλήθεια (Alc. frag. 57).

— — 396 καλὸν δὲ καὶ γέροντι μαθητῆν σοφά. Cf. γηράσκιω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος (Zenob. volg. P. 3, 4, B. 274, Ps. Diog. 3, 80) ἐπὶ τῶν διὰ τὸ γῆρας ἐμπειροτέρων. Εἰλικνύται μέντοι ἐκ τῶν Σόλωνος ἐλεγείων.

Sophocl. Ai. 264 φροῦδου γὰρ ἤδη τοῦ κακοῦ μείων λόγος, cf. fragm. 346 μόχθου γὰρ οὐδείς τοῦ παρελθόντος λόγος, 345 πόνου μεταλλαχθέντος οἱ πόνου γλυκεῖς, „iucundi acti labores“ Cic. de fin. 2, 32, 105, Otto, Die Sprichw. d. Römer, p. 180.

— — 292sq. δ' δ' εἶπε πρὸς με . . . αἰεὶ δ' ὑμνούμενα¹ | „γῆναι, γυναιξὶ κόσμον ἢ σιγὴ φέρει“, vid. s. ad Aesch. Sept. 214.

— — 664sq. ἀλλ' ἐστ' ἀληθῆς ἡ βροτῶν παροιμία | „ἐχθρῶν ἔδωρα δῶρα κοῦκ ὀνήσιμα“. (Zenob. volg. P. 4, 4, B 452, cod. Coislin. ed. Gaisf. 229 [ὅταν αἱ παρ' ἐχθρῶν δωρεαὶ βλάβην οἴσουσιν], cf. schol. Eur. Med. 618).

— — 786 ξυρεῖ γὰρ ἐν χροῦ τοῦτο, schol. καὶ ἐστὶ παροιμία ἐπὶ τῶν ἐπιτυχιῶν πραγμάτων „ξυρεῖ ἐν χροῦ“. Apostol. XII 23.

— — 938 χωρεῖ πρὸς ἥπαρ, οἶδα, γενναία² δῆ.

— — 1366 ἡ πάνθ' ὁμοία (πᾶς ἀνὴρ ἀντὶ ποιεῖ). Cf. proverbium ap. Zenob. M II 9 (v. append. proverb. 4, 51) πάνθ' ὁμοία (καὶ Ῥοδῶπις ἡ καλή.).

— Electr. 61 δοκῶ μὲν, οὐδὲν ὄημα σὺν κέρδει κακόν. De vi et significatione vocum δοκῶ, οἶδα, ἐπίσταμαι similia³ v. quae supra disserui; cf. Schneidew. in adn. h. l. „Mit δοκῶ μὲν fafst Or. sich ein Herz, eine Gnome sich anzueignen“.

— — 945 δρα, πόνου τοι χωρὶς οὐδὲν εὐτυχεῖ: πάντα πόνος τεῖχει θνητοῖς μελέτη τε βροτείη (v. Schneidew. ad h. l.).

— — 988 . . . τοῦτο γινώσκουσ' οὐτι | 'Ζῆν αἰσχρὸν αἰσχροῦς τοῖς καλῶς πεφνκόσιν.

— Oed. R. 1516 πάντα γὰρ καιρῶ καλά: cf. vetus praeceptum Chilonis (Diog. Laert. I, 40) aut Sodami (schol. Eur. Hipp. 263) „καιρῶ πάντα πρόσεστι καλά“.

— — 1528sq. = „τέλος δρα μακροῦ βίου“, v. ad Trachin. I.

— Oed. C. 43 „ἄλλα δ' ἀλλαχοῦ καλά“: Pind. fragm. 200 ἄλλο δ' ἄλλοισιν

¹ αἰεὶ θυλούμενα ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων καὶ κοινά schol.

² ἰσχυρά schol.

³ εἰσορῶ Eur. Phoen. 597.

νομίσμα, Hom. Od. 14, 288 ἄλλος γὰρ τ' ἄλλοισιν ἀνὴρ ἐπιτέρεται ἔργοις, Plut. Therm. 27 ἄλλα δ' ἄλλοις καλὰ, Eustath. 1760, 2 ἄλλα παρ' ἄλλοις καλὰ.

— — 171 ἀστοῖς ἴσα χρῆ μελετᾶν, schol. πρὸς τὸ „χρῆ δὲ ξένον μὲν κάρτα προσχωρεῖν πόλει“ (Eur. Med. 222).

— — 309 τίς γὰρ ἔσθ' ὃς οὐχ ἀντὶ φίλος; cf. Men. mon. 407 οὐκ ἔστιν οὐδεὶς ὅστις οὐχ ἀντὶ φίλος.

— — 510 δεινὸν μὲν τὸ πάλαι κείμενον ἤδη κακόν, ὦ ξεῖν', ἐπεγείρειν; proverbium „μὴ κινεῖν κακὸν εὖ κείμενον“ (schol. Plat. p. 382 Bekk. ἐπὶ τῶν ἑαυτοῖς ἐξ ἀγνοίας πράγματα ἐγειρόντων, Ps. Diogen. 6, 54.)¹.

— — 954 Θνητοῦ γὰρ οὐδὲν γῆρας ἔστιν ἄλλο πλὴν | θανεῖν. Schol. „τοῦτο δὲ καὶ παροιμιακῶς λέγεται . . . καὶ Ἀλκαῖος ὡς λεγομένον κατὰ κοινὸν αὐτοῦ μιμησεται“.

— — 1225 μὴ φθῆναι τὸν ἄπαντα νικᾷ λόγον: schol. παρὰ τὸ λεγόμενον ἀρχὴν μὲν μὴ φθῆναι ἐπιχθονίοισιν ἄριστον (Theogn. 425). Cf. Eur. fr. 908.

— Antig. 175 sqq. ἀμήχανον δὲ παντὸς ἀνδρὸς ἐκμάθεῖν | ψυχὴν τε καὶ φρόνημα . . . , πρὶν ἂν ἀρχαῖς . . . ἐντριβῆς φανῆ: „ἀρχὴ ἄνδρα δείκνυσιν (forma dorica ἀρχὰ ἄνδρα δείξει Arist. Eth. ad Nic. 5, 1, 16)“ ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ἀρχῇ οἷοί εἰσι φαινομένων. Ps. Diogen. II, 94, schol. Soph. I. 1.

— — 277 . . . οἶδ' ὅτι | στέργει γὰρ οὐδεὶς ἄγγελον κακῶν ἐπέων cf. schol. Aesch. Pers. 252.

— — 620 σοφία γὰρ ἔκ του κλεινὸν ἔπος πέφανται, „τὸ κακὸν δοκεῖν ποτ' ἐσθλὸν τῶδ' ἔμμεν διῶ φρένας θεὸς ἄγει πρὸς ἄταν“.

— — 710 ἀλλ' ἄνδρα . . . τὸ μανθάνειν πόλλ' αἰσχρὸν οὐδέν: schol. τοῦτο δὲ παρὰ Σόλωνος „γηράσκω δ' αἰεὶ πάντα διδασκόμενος“. Vid. ad Aeschyl. frag. 396.

— — 996 φρόνει βεβῶς . . . ἐπὶ ξυροῦ τύχης: „ἐπὶ ξυροῦ ἴσταται ἀμυῆς“ Hom. II. 10, 173, Theogn. 557, Ps. Zenob. cod. Bodleian. 402, Ps. Diogen. 4, 41 al.

— — ἀνάγκη δ' οὐχὶ δυσμαχητέον. Cf. „ἀνάγκη (?ἀνάγκη²) οὐδὲ θεοὶ μάχονται“ ap. Zenob. volg I, 85.

— — 1023 ἀνθρώποισι γὰρ | τοῖς πᾶσι κοινόν ἐστι τοῦξαμαρτάνειν. Cf. Eur. Hipp. 615 ἀμαρτεῖν εἰκὸς ἀνθρώπους, Men. fr. 499 Κο. ἄνθρωπος ὢν ἡμαρτιον οὐ θανμαστέον, Xen. Cyr. 5, 4, 19 τὸ . . . ἀμαρτάνειν ἀνθρ. ὄντας οὐδὲν οἶομαι θανμαστόν, al., Otto I. 1., p. 165.

— Trachin. I sqq. Λόγος μὲν ἔστ' ἀρχαῖος . . . ὡς οὐκ ἂν αἰῶν' ἐκμάθοις βρο-

¹ Dubium mihi videtur, num casui sit tribuendum, quod cum locus Sophocleus tum proverbium numeris ionicis adstrictum est. Fortasse proverbium rhythmicum ionicum referebat (ut ὑπὸ παντὶ λήθη σκορπίος εὔδει Zenob. P 6, 20 v. Crus. I. 1., p. 142).

² Simon. fr. 5, 21 B.

των, πρὶν ἂν θάνη τις κτλ.: „τέλος ὄρα μακροῦ βίου“ (schol. Eur. Andr. 100, Ps. Diogen. 8, 51). Cf. fragm. epicum (v. Cobet. coll. crit. p. 235, Nauck fragm. tragic. epimetr., p. XXII) „μήποτε τις βροτὸν ἄνδρα πανόλβιον αὐδήσειεν | πρὶν κεν ἴδῃ πῶς κείνος ἔχοι ποτὲ πότιμον ἐπισπών.“ Proverbium apud tragicos saepius atque iterum recurrit: v. supr. ad Ae. Ag. 892, Soph. O. R. 1528; cf. Soph. fr. 601 μήπω μέγ' εἴπῃς, πρὶν τελευτήσαντ' ἴδῃς, Eur. Tro. 509, Heraclid. 865 al.

— Phil. 776 v. supr. ad Ae. Prom. 936.

— — 800 „τῷ Ἀημιῶ τῷ ἀνακαλουμένῳ“ περὶ ἔμπρησον. Cf. Arist. Lys. 298 κάστιν γε Ἀήμιον τὸ πῦρ τοῦτο πάση μηχανῇ, ubi scholion: ἀντὶ τοῦ πάνυ γενναῖον (ἢ ἀπὸ τῶν Ἀημιῶν γυναικῶν πορνῶν οὐσῶν) ἢ ἀπὸ τῶν καμίνων τοῦ Ἡφαίστου (v. schol. Soph. l. l. ἐν γὰρ τῇ Ἀημιῶ τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ἡφ., ἐνθα καὶ κρατῆρες πυρός εἰσιν).

— Fragm. 34 ἐν παντὶ γὰρ τοι σκορπίος φρουρεῖ λίθῳ: „ἐπὶ παντὶ λίθῳ σκορπίος εἶδει“ Zenob. volg. 6, 20, Ps. Diogen. 8, 59 (ἐπὶ τῶν κακοήθων λέγεται (sc. ἡ παροιμία). Cf. Aristoph. Thesm. 527.

— — 111 . . . ὥσπερ ἄλιεὺς πληγεῖς . . . <φρ>ενῶν διδάσκαλος: „ἄλιεὺς πληγεῖς νοῦν οἴσει“ Zen. M III 21, P 2, 14.

— — 153, 3 sqq. = „ὁ παῖς τὸν κρύσταλλον“ (Zenob. M III 22, P 5, 58, B 727, D 7, 11: ἐπὶ τῶν μήτε κατέχειν δυναμένων μήτε μεθεῖναι βουλομένων . . . μέμνηται αὐτῆς Σοφοκλῆς κτλ.

— — 165 ἀλλ' οὐδὲ . . . κάνθαρος τῶν Αἰτναίων . . . = „Αἰτναῖος κάνθαρος“ v. s. ad Aesch. fr. 233.

— — 209 τὸν δρῶντα γὰρ τι καὶ παθεῖν ὀφείλεται. Cf. Aesch. Choeph. 305 sq.

— — 260 ἐπήγεσ' ἴσθι δ', ὥσπερ ἡ παροιμία, | „ἐκ κάρτα βαιῶν γνωτὸς ἂν γένοιτ' ἀνήρ“.

— — 307 τοῖς μὲν λόγοις τοῖς σοῖσιν οὐ τευμαίρομαι, οὐ μᾶλλον „ἢ λευκῷ λίθῳ λευκὴ σιάθμη“. = „ἐν λευκῷ λίθῳ λευκὴ σιάθμη“ Zen. M III 66 (Ps. Plut. I, 39 [paroemiogr. I, p. 327]), P. 4, 89, B. 597: ἐπὶ τῶν μὴ ἀκριβῶς τι διακρινόντων.

— — 308 διὰν γένηται ταῦτα, πάντ' ὄνον σιῖα = „ἐπὲρ ὄνου σιῖα“ Zenob. M I 69, P 6, 28, B 926, D (Ps. Diogen.) 7, 1, schol. Arist. vesp. 191; cum iam Sophocles et Aristophanes hoc proverbio utantur, vetustius id fuisse Demosthene oratore, in quem referri solet, apparet, cf. Suid. s. v. ὄνον σιῖα . . . οἱ δὲ πρότιον φθέγγασθαι τοῦτο Δημοσθένην . . . δῆλον δὲ ὅτι λεγομένῳ τούτῳ ἐχρήσατο Δημοσθένης.

— Fr. 345 „πόνου μεταλλαχθέντος οἱ πόνοι γλυκεῖς“: „iucundi acti labores“, v. Aiac. 264, Eurip. fr. 133.

— Fr. 374 οὐκ ἔστι τοῖς μὴ δοῦσι σύμμαχος τέχνη: „αὐτὸς τι νῦν δρῶν εἶτα τοὺς θεοὺς κάλει“ Zenob. cod. Bodlei. 847.

— Fr. 363, 3 ἔπειτα „γῆρας“ λαμβάνει σφ’ „Αἰγύπτιον“, anecd. Bekk. p. 361, 20.

— Fr. 447, 3 πάλιν γὰρ ἀδίδις παῖς ὁ γηράσκων ἀνὴρ = „δὶς παῖδες οἱ γέροντες“ (Ps. Diog. 4, 18): ἐπὶ τῶν πρὸς τὸ γῆρας εὐηθεσιτέρων. Cf. Cratin. 35 ἢ ἄρ’ ἀληθῆς ὁ λόγος, δὶς παῖς γέρον, Arist. nub. 1417, Plat. de legg. I, 646 A, al.

— Fr. 554 „ἀπυνδάκωτος οὐ τραπέζοιται κύλιξ“: anecd. Paris. vol. 3, p. 16, 11 πνυθμῆν λέγεται καὶ πίνδαξ. ὄθεν καὶ παροιμία παρὰ Σοφοκλεῖ „ἀπυνδάκωτος — κύλιξ“.

— Fr. 603 γῆρας διδάσκει πάντα καὶ χρόνον τριβή: „γηράσκω δ’ αἰεὶ πόλλα διδασκόμενος“ v. ad Aesch. fr. 396.

— Fr. 728 „ὡς μήτε κρούσης μήθ’ ὑπὲρ χεῖλος βάλῃς“, cf. Hesych. 4, 332 παροιμία ἐπὶ τοῦ συμμέτρον τασσομένη.

— Fr. 822 λύσω γὰρ εἰ καὶ „τῶν τριῶν ἔν“ οἴσομαι: „τὰ τρία τῶν εἰς τὸν θάνατον“ (Zenob. M I, 61, P 6 11, B 893), cf. Menand. Com. 4, p. 281 ἔν γάρ τι τούτων „τῶν τριῶν“ ἔχει κακῶν.

— 862 ἐλπὶς γὰρ ἢ βόσκουσα τοὺς πολλοὺς βροτῶν, v. ad Ae. Agam. 1639.

— Eurip. Alc. 771 ἄρα τὸν ξένον | στυγῶ δικαίως, ἐν κακοῖς ἀριγμένον; = „ἄπαγε ξένον ἐν χειμῶνι“ anecd. Bekk. I 218: παροιμία ἐπὶ τῶν ὀχληρῶν, cf. Suid. s. ἄπαγε.

— Androm. 100 χρῆ δ’ οὐποτ’ εἰπεῖν οὐδέν’ ὕλβιον βροτῶν, | πρὶν ἂν θανόντος τὴν τελευταίαν ἴδῃς | ὅπως περάσας ἡμέραν ἤξει κάτω. Vid. Soph. Trach. 1.

— — 377 φίλων . . οὐδέν’ ἴδιον . . . ἀλλὰ „κοινὰ χρήματα“: schol. παρὰ τὸ „κοινὰ τὰ τῶν φίλων“ (Zenob. M II 93, P 4, 79.

— — 519 ἀνοία | μεγάλη λείπειν ἐχθροὺς ἐχθρῶν, | ἔξδον κτείνειν: „νήπιος δὲ πατέρα κτείνας παῖδας καταλείπει“ ap. Arist. rhet. 1, 15 et 2, 21.

— — 957 σοφόν τι χρῆμα τοῦ διδάξαντος βροτοῦς | „λόγους ἀκούειν τῶν ἐναντίων πάρα“. Cf. Arist. vesp. 725 ἢ που σοφὸς ἦν ὅστις ἔφρασκεν „πρὶν ἂν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσης οὐκ ἂν δικάσης (schol. „μηδὲ δίκην’ δικάσης πρὶν ἂν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσης“ Ps. Hesiod. fr. 182 G.) et Eur. Heraclid. 179. Vid. Leutsch. in adn. mant. prov. II, 6.

— Bacch. 369 μῶρα γὰρ μῶρος λέγει. (?)

— — 773 οἴνου δὲ μηκέτ’ ὄντος οὐκ ἔστιν Κύπρις: Aristot. Prob. 30, 1, p. 953.

1 Forma dorica „μηδὲ δίκαν δικ.“ schol Eurip. Hipp. 264.

30 Bekk. „Λιώνσος καὶ Ἀφροδίτη λέγονται μετ' ἀλλήλων εἶναι“ (= Apostol. 4, 58, ubi v. Leutsch.).

— — 881 (901) „ὄ τι καλὸν φίλον αἶε“: Plat. Lys. 216 C¹, Theogn. 15 sq., cf. Usener I. I., p. 53 sq.

— — 1113 κακοῦ γὰρ ἐγγὺς ὢν ἐμάνθανε: „παθῶν δέ τε νήπιος ἔγνω“ (Hesiod. opp. 218, Plat. symp. 222^b, Usener p. 44).

— Hec. 836 sqq. εἴ μοι γένοιτο . . . „Λαιδάλου τέχναισιν“ . . . = „Λαιδάλεια ποιήματα“ Zenob. M I, 14, P 3, 7.

— — 902 sqq. πᾶσι γὰρ κοινὸν τόδε . . . „τὸν . . . καλὸν κακὸν τι πάσχειν, τὸν δὲ χρηστὸν εὐτυχεῖν“.

— Helen. 513 sq. Λόγος . . . ἐστὶν οὐκ ἐμός, σοφῶν ἔπος | „δεινῆς ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύειν πλέον“ v. ad Ae. Prom. 104.

— — 665 ἡδύ τοι μόχθων κλύειν = ἡδύ τοι σωθέντα μεμνησθαι πόνων v. supr. ad Soph. Ai 264, fr. 345 et infr. fr. 133.

— — 950 . . . λέγουσιν ὡς πρὸς ἀνδρὸς εὐγενοῦς | ἐν ξυμφοραῖσι δάκρυ' ἀπ' ὀφθαλμῶν βαλεῖν: „ἀγαθοὶ δ' ἀριδάκρυες ἄνδρες· ἐπὶ τῶν σφόδρα πρὸς ἔλεον ῥεπόντων“ Zen. volg. P. 1, 14, schol. Ven. ad Hom. II. T. 5.

— 1024 „ἐκ τῶν θεῶν δ' ἄρχεσθε“, cf. Alecm. 2, Arat. Phaenom. 1: „ἐκ Λιδὸς ἀρχώμεσθα“, v. Otto I. I., p. 179.

— Elect. 80 ἀργὸς γὰρ οὐδεὶς θεοῦς ἔχων ἀνὰ στόμα | βίον δύναιτ' ἂν ξυλλέγειν ἄνευ πόνου: „σὺν Ἀθηνᾶ καὶ χεῖρα κίνει“ Zen. M I 36, P 5, 93.

— — 427 σκοπῶ „τὰ χρήμαθ' ὡς ἔχει μέγα σθένος“: „χρήματα χρήματ' ἀνίη“ Zen. M II 97, P 6, 43; cf. Phoen. 438, fragm. 325.

— — 953 sqq. = „τέλος ὄρα μακροῦ βίου“ (Soph. Trachin. 1 sqq. al.).

— Heraclid. 179 v. supra ad Andr. 957.

— — 424 ἦν δίδακτα δρῶ, δίκαια πείσομαι: „δράσαντι παθεῖν τριγέρον μῦθος τάδε φωνεῖ“ Ae. Choeph. 305.

— — 476 γυναικὶ γὰρ σιγὴ τε καὶ τὸ σωφρονεῖν | κάλλιστον, εἴσω θ' ἤσυχον μένειν δόμων, cf. Soph. Ai. 292.

— — 722 ὡς ἐγγὺς ἀγῶν καὶ μάλιστ' Ἀρης στυγεῖ | μέλλοντας: „ἀγῶν οὐδέχεται σιγήσεις“, cf. Aesch. fr. 37.

— — 746 sq. . . . οἰόμεσθα γὰρ | „τὸν εὐτυχοῦντα πάντ' ἐπίστασθαι καλῶς“. Men. mon. 497 „τὸν εὐτ. καὶ φρονεῖν νομίζομεν.

— — 865 sq. τὸν εὐτυχεῖν δοκοῦντα μὴ ζηλοῦν, πρὶν ἂν | θανόντ' ἴδη τις, ὡς ἐφήμεροι τύχαι: vid. ad Soph. Trach. 1.

1 „καὶ κινδυνεύει κατὰ τὴν ἀρχαίαν παροιμίαν τὸ καλὸν φίλον εἶναι“.

— — 1002 πάντα κινήσαι πέτρων: „πάντα λίθον κίνει“ Zenob. M II 24, P 5, 63, v. Phot. s. v., qui veram proverbii explicationem „ἀπὸ τῶν τοῖς καρκίνοισι θηρευόντων“ servavit (Crus. l. l., p. 142).

— Herc. 305 ὡς τὰ ξένων πρόσωπα φεύγουσιν φίλοις | ἐν ἡμαρ ἡδὺν βλέμμι' ἔχειν φασὶν μόνον.

— — 630 ὄδ' ἔβητ' ἐπὶ ξυροῦ; = „ἐπὶ ξυροῦ ἴσταται ἀκμῆς“ (Soph. Ant. 996).

— — 637 ἄχθος δὲ τὸ γῆρας αἰεὶ „βαρύτερον Αἴτνας σκοπέλων“ ἐπὶ κρατὶ κεῖται, cf. Crat. ap. Stob. flor. 98, 72 τὸ δὲ γῆρας βαρύτερον Αἴτνης, Cic. de sen. 2, 4 „ut onus se Aetna gravius dicant sustinere“ (sc. senectutem), Otto l. l., p. 7.

— Suppl. 509 „ἥσυχος καιρῷ σοφός“.

— — 520 „ἄνω ῥεῖ τὰ πράγματα“, cf. Arist. Meteor. II, 2, p. 356, 19 Bekk. καίτοι τούτου συμβαίνοντος γένοιτ' ἂν τὸ λεγόμενον „ἄνω ποταμῶν“· ὑπερ ἀδύνατον, Hesych. „ἄνω ποταμῶν“ παροιμία ἐπὶ τῶν ἐπ' ἐναντία γινομένων. κέχρηται καὶ Αἰσχύλος καὶ Εὐριπίδης.

— — 580 γνώσει σὺ πάσχων = „παθὼν δὲ τε νήπιος ἔργω“ (Hesiod. opp. 216, Usener l. l., p. 47.).

— Hipp. 207 „μοχθεῖν δὲ βροτοῖσιν ἀνάγκη (paroemiacus). V. Meyer l. l., p. 15

— — 251 πολλὰ διδάσκει μ' ὁ πολὺς βίος = „γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδάσκόμενος“ v. ad Soph. Ant. 710 schol.

— — 261 βίοντος δ' ἀτρεκέϊς ἐπιτηδεύσεις φασὶ σφάλλιν πλέον ἢ τέρπειν.

— — 264 οὕτω τὸ λίαν ἤσσαν ἐπαινω | „τοῦ μηδὲν ἄγαν“ | καὶ ξυμφήσουσι σοφοί μοι. = „τὸ μηδὲν ἄγαν“ cf. schol. ad h. l., Greg. Cyr. (paroem. II, p. 80) 79, ubi v. Leutsch.

— — 436 αἱ δευτεραί πως φροντίδες σοφώτεραι: „δευτέρων ἀμεινόνων“ Plat. de legg. 4, 723 E, Ps. Zenob. 3, 15.

— — 615 „ἀμαρτεῖν εἰς ἀνθρώπους“ v. ad Soph. Ant. 1023.

— — 785 „τὰ πολλὰ πράσσειν οὐκ ἐν ἀσφαλεῖ βίον“ Meyer l. l., p. 15.

— Iph. Aul. 392 „ἡ δὲ γ' ἐλπὶς, „οἴμαι μὲν, θεός.

— — 1211 εἰ μὲν „τὸν Ὀρφεὺς εἶχον . . . λόγον“.

— Iph. Taur. 121 „μόχθος γὰρ οὐδεὶς τοῖς νέοις σκήψιν φέρει“ = „ἀγῶν οὐδέχεται σκήψεις“ (Aesch. fr. 37).

— — 351sq. καὶ τοῦτ' ἄρ' ἦν ἀληθές, ἡσθόμην, φίλαι· | „οἱ δυστυχεῖς γὰρ τοῖσιν εὐτυχεστέροις | αὐτοὶ κακῶς πράξαντες οὐ φρονοῦσιν εὖ“.

— — 759 „πολλὰ γὰρ πολλῶν κυρεῖ“, cf. 865 „ἄλλα δ' ἐξ ἄλλων κυρεῖ“.

— Cycl. 654 „ἐν τῷ Καρὶ κινδυνεύσομεν“, cf. Zen. M I, 7, P 3, 59, B 356: ἐν Καρὶ δὲ κίνδυνος· ἐπὶ τῶν ἐν εὐτελείᾳ τὰς πείρας ποιουμένων. Cic. pro Flacco c. 27.

Alii Cyclopi fabulae loci proverbiali colore non carent, quamquam speciem proverbialem testimoniis ex paroemiographo quodam petitis comprobare non possumus, veluti: 136 φῶς γὰρ ἐμπολήμασιν πρόπει, 146 οὔτος . . . οὐδ' ἂν τὴν γνώθον πλησιέ μου, 150 ἢ γὰρ γεῦμαι τὴν ὄνην καλεῖ, 250 τὰ καινά γ' ἐκ τῶν ἡθάρων, ὦ δέσποτα, ἡδίων' ἐστίν, 683 κακόν γε πρὸς κακῷ, 312 πολλοῖσι γὰρ κέρδη πονηρὰ ζημίαν ἡμείψατο (cf. „κέρδος πονηρὸν ζημίαν φέρει“ Meyer l. l., p. 39, 13), 678 δεινὸς γὰρ οἶνος καὶ παλαίεσθαι βαρῦς.

— Med. 560 . . . γνώσκων οὐτι | „πένητα φεύγει πᾶς τις ἐκποδὸν φίλος“.

— — 618 „κακοῦ γὰρ ἀνδρὸς δῶρα ὄνησιν οὐκ ἔχει“, cf. schol. παροιμία ἐστίν „ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα κοῦκ ὄνησιμα“, Zenob. volg. 4, 4 (paroem. I, p. 84 sq.).

— — 964 „πείθειν δῶρα καὶ θεοὺς“ λόγος cf. „δῶρα θεοὺς πείθει καὶ αἰδοίους βασιλέας“ v. Ps. Diogen. 4, 21: ἐπὶ τῶν διὰ δῶρα τὰς δίνας ἀντιστρέφοντων.

— Orest. 665 sq. αὐτὸ τοῦτο· „τοὺς φίλους | ἐν τοῖς κακοῖς χρηὶ τοῖς φίλοισιν ὠφελεῖν“, v. proverbium in scholio in Arist. av. 134 servatum „μή μοι τότ' ἔλθης, διὰν ἐγὼ πράττω καλῶς“ (Bauck de prov. apud Aristoph., p. 13).

— 735 κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων = Zen. M II, 93, P 4, 79.

— 804 τοῦτ' ἐκεῖνο· „κτᾶσθ' ἐταίρους, μὴ τὸ συγγενὲς μόνον“.

— Rhés. 206 „σοφοῦ παρ' ἀνδρὸς χρηὶ σοφόν τι μανθάνειν“: Men. mon. 476 „σοφοῦ παρ' ἀνδρὸς ἐδέχον συμβουλίαν“ (Meyer l. l., p. 50 σοφοῦ παρ' ἀνδρὸς μανθάνειν χρηστὸν θέλε).

— — 251 „ποτὶ Μυσῶν“, δς . . . ἀτίζει = „ἔσχατος Μυσῶν“ (Zenob. M I, 34, app. prov. 2, 85, schol. Eurip. l. c., Cic. p. Flacco c. 27).

— — 509 „κακῷ δὲ μερμέρω παλαίωμεν“, cf. schol. „μήποτε (formula Didyme!) πρὸς τὸ χεῖρον μετέστραπται ἀπὸ τοῦ τερμέρου, ἢ ἢ παρὰ τὴν παροιμίαν „Τερμέρια κακά“.

— Troad. 466 „οὔτοι φίλα τὰ μὴ φίλα“, cf. Usener l. l., p. 54: „τὸ μὴ καλὸν οὐ φίλον ἐστίν“ cf. Phoen. 814 (ubi vid. Valcken), Theogn. 17.

— — 509 μηδένα νομίζετ' ἐττυχεῖν πρὶν ἂν θάνη: v. ad Soph. Trachin. 1.

— — 596 „ἐπὶ δ' ἄλλεσιν ἄλλεα κεῖνται“ (paroemiacus).

— — 665 καίτοι λέγουσιν ὡς μί' εὐφρόνη χαλᾶ | τὸ δυσμενὲς γυναικὸς εἰς ἀνδρὸς λέχος.

— Phoen. 243 „κοινὰ γὰρ φίλων ἔχη“, v. ad Orest. 735.

— — 382 „δεῖ φέρειν τὰ τῶν θεῶν“.

— — 393 „τὰς τῶν κρατούντων ἀμαθίας φέρειν χρεῶν“: Men. mon. 727 „τὴν τῶν κρα. μάθε φέρειν ἐξουσίαν“.

— — 396 „αἱ δ' ἐλπίδες βόσκουσι φρυγάδας“, ὡς λόγος.

— — 404 „τὰ φίλων δ' οὐδέν, ἦν τι δυστυχήσῃς, schol.: παρὰ τὸ Φιλοκτήτου· „ἀνδρὸς κακῶς πράσσοντος ἐκποδῶν φίλοι“.

— — 438 πάλαι μὲν οὖν ὑμνηθέν, ἀλλ' ἑμῶς ἐρῶ· | τὰ χρήματ' ἀνθρώποισι τιμιώτατα κτλ. = χρήματα, χρήματ' ἀνήρ (vid. supr. ad Elect. 426sq.).

— — 469 ἀπλοῦς δὲ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφην, cf. Aesch. fr. 176 ἀπλῆ γὰρ ἐστὶ τῆς ἀληθείας ἔπη, Plat. Crat. 405 τὸ ἀληθές τε καὶ τὸ ἀπλοῦν (ταῦτόν γάρ ἐστιν) cf. Grünwald I. 1., p. 14.

— — 597 „δειλὸν δ' ὁ πλοῦτος“ καὶ φιλόψυχον κακόν, cf. Arist. plut. 202 λέγουσι πάντες ὡς | „δειλότατον ἐστ' ὁ πλ.“, Bacchyl. f. 30 B. „πλοῦτος δὲ καὶ δειλοῖσιν . . . ὁμιλεῖ“.

— — 745 „εἷς δ' ἀνὴρ οὐ πάνθ' ὄρα“, cf. Ps. Zenob. 3, 51 „εἷς ἀνὴρ, οὐδείς ἀνὴρ“.

— — 814 „οὐ γὰρ δὲ μὴ καλὸν οὐποτ' ἔφην καλόν“ = „δὲ μὴ καλὸν οὐ φίλον“, vid. Troad. 466.

— — 889 ἐπεὶ δὲ κρεῖσσον τὸ κακόν ἐστὶν τάγαθοῦ: „ἐπεὶ τὰ χερεῖονα νικᾷ“ Hom. A. 576.

— — 1408sq. „τὸ Θεσσαλὸν . . . σόφισμα“ cf. schol. ad h. l., Zenob. M I, 46, B 889.

— Fr. 25 φεῦ φεῦ, παλαιὸς αἶνος ὡς καλῶς ἔχει· | γέροντες οὐδὲν ἐσμὲν ἄλλο πλὴν ψόφος κτλ., cf. fr. 509 φωνὴ καὶ σκιὰ γέρον ἀνὴρ.

— Fr. 75 ὡς ἀληθές ἦν ἄρα | „ἐσθλῶν ἀπ' ἀνδρῶν ἐσθλὰ γίγνεσθαι τέκνα“, vid. fr. 333 φεῦ φεῦ, παλαιὸς αἶνος . . . „οὐκ ἂν γένοιτο χρηστὸς ἐκ κακοῦ πατρὸς“.

— — 133 ἀλλ' „ἠδύ τοι σωθέντα μεμνήσθαι πόνων“.

— — 151 τὴν τοι Δίκην λέγουσι παῖδ' εἶναι Διός.

— — 166 φιλεῖ γὰρ οὕτως ἐκ κακῶν εἶναι κακός = „κακοῦ κόρακος κακὸν ὄν“ (Zenob. M I, 44, B 519).

— — 285 ἐγὼ τὸ . . . πανταχοῦ θρυλούμενον | κρᾶτιστον εἶναι φημί μὴ φθῆναι βροτῶ, cf. fr. 908 τὴ μὴ γενέσθαι κρεῖσσον ἢ φθῆναι βροτῶ, Troad. 634sq. . . . κάλλιστον λόγον ἄκουσον . . . „τὸ μὴ γενέσθαι τῷ θανεῖν ἴσον λέγω“.

— — 321 ἦν γὰρ τις αἶνος „ὡς γυναιξὶ μὲν τέχνη μέλουσι, λόγῃ δ' ἄνδρες εὐστοχότεροι“.

— — 325 κρεῖσσων γὰρ οὐτίς χρημάτων πέφυκ' ἀνὴρ = „χρήματα χρήματ' ἀνὴρ“ (vid. supr. ad Elect. 426sq.).

— — 437 ὄρα δὲ . . . „τίκτουσαν ἕβριν τὴν πάροιθ' εὐπραξίαν = „τίκτει

1 Schol. Soph. Oed. Colon. 1225 τὸ λεγόμενον „ἀρχὴν μὲν μὴ φθῆναι ἐπιχθονίοισιν ἀριστον“.

γὰρ ὡσπερ φησὶν ἡ παροιμία κόρος . . ἕβρον“, Aristot. ap. Stob. flor. 3, 54, Solon. fr. 8 B., Ps. Diog. 8, 22 (ubi v. edit.).

— — 462 ἐπίσταμαι δὲ καὶ πεπειράμαι λίαν | „ὡς τῶν ἐχόντων πάντες ἄνθρωποι φίλοι“, cf. Men. mon. 510 τῶν εὐτυχεύοντων πάντες εἰσὶ συγγενεῖς.

— — 474 „πόνος γάρ“, ὡς λέγουσιν, „εὐκλείας πατήρ“.

— — 508 „παλαιὸς αἶνος· „ἔργα μὲν νεωτέρων | βουλαὶ δ' ἔχουσι τῶν γεραιτέρων κράτος.“ = „ἔργα νέων, βουλαὶ δὲ μέσων, εὐχαι δὲ γερόντων“ (Hesiod. fr. 116 G.), cf. Harpocrat. 85, 14 Bekk. „ἔργα νέων . . . παροιμία τίς ἐστὶν ἣν ἀνέγραψε καὶ Ἀριστοφάνης ὁ γραμματικὸς κτλ., vid. etiam fr. 291, ubi in idem proverbium alludit poeta (ὦ παῖ, νέων τοι δρᾶν . . . γνῶμαι . . . τῶν γεραιτέρων),

— — 598 ὁ πρῶτος εἰπὼν . . . τόνδ' ἐκαίνισεν λόγον, | „ὡς τοῖσιν εὐφρονοῦσι συμμαχεῖ τύχη“ (Wilam.-Moellendorf An. Eur. p. 165).

— — 604 „πρὸς κέντρα μὴ λάκτιζε“ κτλ.

— — 668 „ἄνευ τύχης γάρ“, ὡσπερ ἡ παροιμία, | „πόνος μονοθεῖς οὐκέτ' ἀλγύνει βροτούς.“

— — 777 „ὡς πανταχοῦ γε πατρὶς ἡ βόσκουσα γῆ“ = „πᾶσα γῆ πατρὶς“ Zenob. M II, 75, P 5, 74.

— — 824 ὡς „οὐδὲν ἕγιές“ φασὶ, „μητρικὰς φρονεῖν | νόθοισι παισίν“.

— — 923 „οὐκ ἐγγυᾶμαι, ζημίαν φιλεγγύων σκοπῶν“ = „ἐγγυὰ πάρα δ' ἄτα“ (app. prov. 2, 5, ubi vide Schneidewinum).

Jon. fr. 55 (p. 743 N²) „τὸ γνῶθι σαντόν“ τοῦτ' ἔπος μὲν οὐ μέγα κτλ.

Achaei fr. 6 (p. 748 N²) πεινώσι γὰρ ἡ Κύπρις πικρά = versum proverbialem „ἐν πλησμῶνι τοι Κύπρις ἐν πεινῶντι δ' οὐ“ (Eurip. fr. 895, schol. Soph. Ant. 781).

Dionys. fr. 3 (p. 794) θνητῶν δὲ μηδεὶς μηδέν' ὄλβιον ποτε κρίνη, | πρὶν αὐτὸν εὐτελετήσαντ' ἴδη. = τέλος ὄρα μακροῦ βίου ad Soph. Trachin. 1 sq.

— — 6 „ἢ λέγε τι σιγῆς κρείσσον ἢ σιγῆν ἔχε“ (= Men. mon. 208) cf. app. proverb. 3, 7 (paroem. I, p. 416, ubi vide not.): ἐπὶ τῶν οὐκ ἄξια λεγόντων. Cf. Stob. flor. 34, 7 ἔλεγεν ὁ Πυθαγόρας: „χρὴ σιγᾶν ἢ κρείσσονα σιγῆς λέγειν“.

Agath. fr. 19 σοφὸν λέγουσι τὸν χρόνον πεφνέκναι.

Theodect. fr. 1 (p. 801) σαφῆς μὲν ἐν βροτοῖσιν ἔμνεῖται λόγος, | „ὡς οὐδὲν ἐστὶν ἀθλιώτερον φντὸν | γυναικός“, cf. vers. proverbialem (= Eurip. Med. 231) „γυναϊκὲς ἐσμεν ἀθλιώτατον φντόν“.

— — 7 „ἀπὸ τῶν θεῶν ἀρχὴν . . . ποιῆσθαι“ πρόπον. Vid. ad Eurip. Helen. 1024.

— — 16 . . . διέγνωσται πάλαι | „τὸ μὴ βεβαίους τὰς βροτῶν εἶναι τύχας“.

Moschion. fr. 8 (p. 815) ἦν ἄρα τρανὸς αἶνος . . . ὅδε | „ὡς τὸν πέλας μὲν νοθεῖν βραχὺς πόνος“ κτλ.

— — 10 κείνος . . . ἐστὶ μακαριώτατος | ὅς διὰ τέλους ζῶν δμῶν ἤσκησεν βίον = „τέλος ὄρα μακροῦ βίου“ (Soph. Trachn. 1).

Mimnerm. fr. 2 (p. 830) οἷα δὴ φιλοῦσιν ἰατροὶ λέγειν | „τὰ φάρμακα μείζω καὶ τὰ δεῖν' ὑπὲρ φόβον“ κτλ.

Adespot. fr. 460 (p. 929 N²) καὶ τοῦτο τοῦπος ἐστὶν ἀνδρὸς ἐμφορονος „ὅταν καλῶς πράσῃ τις, ἐλπίζειν κακά“¹.

---

¹ Euripides proverbii quoque „ἀκαρπότερος εἰ Ἀδώνιδος κήπον“ (Zen. M II, 90, P 1, 49: ἐπὶ τῶν μηδὲν γενναῖον τεκεῖν δυναμένων) mentionem fecit (schol. Plat. p. 965 a 28) item Sophocles proverbii „Σαρδάνιος (vel Σαρδόνιος) γέλως“ (ib. M I, 68, P 5, 85, cf. Plat. schol. 926 a 31, sed poetarum loci interierunt, vid. Nauckium ad Eurip. fr. 514 et Soph. fr. 163 (edit. secund.)).

— — 10 κείν
 βίον = „τέλος δρα
Mimnerm. fr.
 καὶ τὰ δεινὸν ἔπερ φ
Adespot. fr. 4
 „ὅταν καλῶς πράσσ

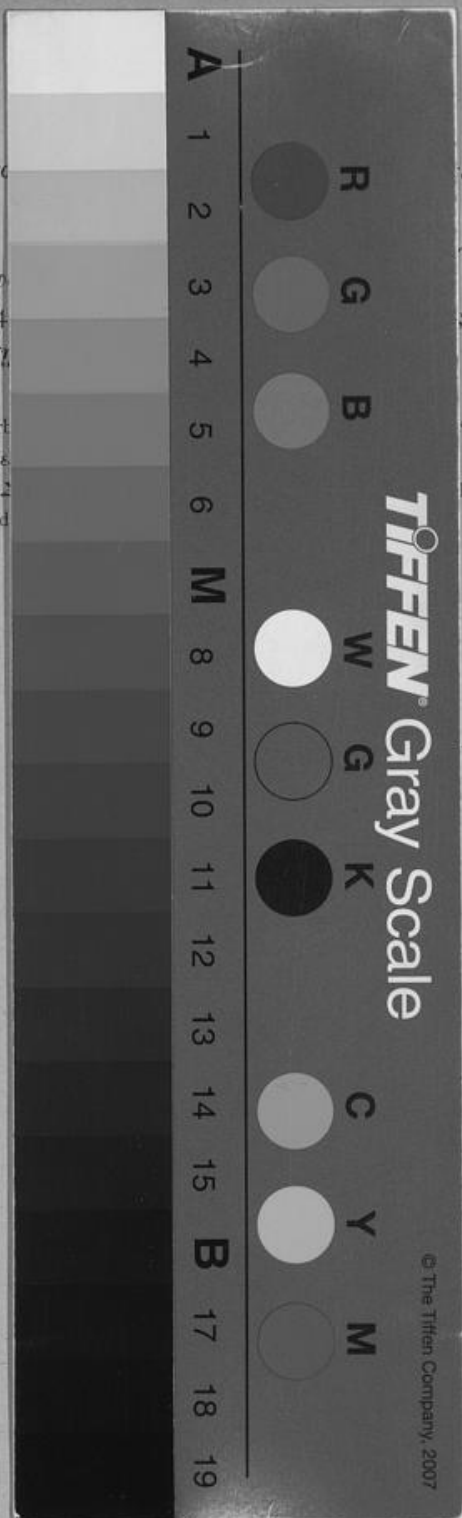
1 Euripides proverb
 τῶν μηδὲν γενναῖον τεκε
 verbii „Σαρδάτιος (vel 2
 tarum loci interierant, vid

έλους ζῶν δμαλὸν ἤσκησεν

έγειν | „τὰ φανῖλα μείζω

; ἐστὶν ἀνδρὸς ἔμφρονος

(Zen. M II, 90, P 1, 49: ἐπὶ
 965 a 28) item Sophocles pro-
 Plat. schol. 926 a 31, sed poe-
 (edit. secund.).


~~~~~  
Druck von Friedrich Andreas Perthes in Gotha.  
~~~~~

